



СЛОВО

Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

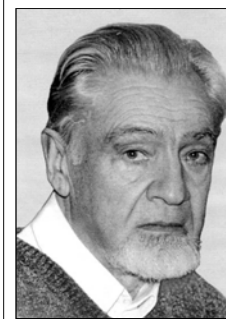


Фото І. ПИЛИПЕНКА



**Політика:
факти і коментарі**

стор. 2–3



**Нотатки
помі-
р-
кованого
оптиміста**

стор. 7

22 КВІТНЯ В КИЄВІ ВІДБУВСЯ VII З'ІЗД ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

22 квітня 2005 року в Києві відбувся черговий, VII з'їзд Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка. На з'їзді прибули делегації з усіх областей України.

Рівно об 11-й годині на святково прикрашену сцену Українського дому виходить робоча комісія, голова «Просвіти» Павло Мовчан відкриває з'їзд. Микола Нестерчук пропонує обрати робочу президію просвітнянського форуму, секретаріат, мандатну, лічильну, редакційну комісії з'їзду.

З'їзд дістав благословення від Його Святості Філарета, просвіт'яни прочитали молитву «Отче наш» та виконали Державний Гімн України.

Привітання від Президента України Віктора Ющенка та Голови Верховної Ради Володимира Литвина оголосили заступник Держсекретаря Маркіян Лубківський та народний депутат Іван Дроч. Просвіт'яни привітали та виступили перед ними зі своїм баченням просвітницької роботи віце-прем'єр-міністр Микола Томенко. На з'їзді виступила перший заступник міністра культури Ольга Бенч, вона також зачитала привітання від міністра Оксани Білозір.

Зі звітом про просвітнянську роботу протягом 2001–2005 років виступила голова «Просвіти» Павло Мовчан та відповідальний секретар Центрального правління Микола Нестерчук.

В обговоренні звіту взяли участь Ярослав Пітко (голова Львівського крайового об'єднання), Василь Чепурний (Чернігівська «Просвіта»), Микола Гук (м. Севастополь), Степан Волковецький (м. Івано-Франківськ), Володимир Семистяга (м. Луганськ), Марія Олійник (м. Донецьк), Микола Кульчинський (м. Полтава), Олена Фещенко (м. Черкаси), члени Центрального правління, професори Олександр Пономарів та Анатолій Погрібний, Михай-



Фото І. ПИЛИПЕНКА

ло Горинь (голова Українського всесвітнього конгресу українців), Георгій Філіпчук (відповідальний секретар Конгресу української інтелігенції), Микола Плав'юк (президент України в екзилі), директор Видавничого центру «Просвіта» Василь Клічак та ін. Усього на з'їзді прозвучало 32 виступи.

Трішки статистики. Серед 290 делегатів вищу освіту мають 267; 20 — кандидатів наук і доцентів; 11 — докторів наук і професорів; 2 — академіки. Майже 20 — члени НСПУ. Серед гостей з'їзду — академіки АНУ, НАНВШ, АПУ, представники технічної інтелігенції, народні депутати, представники партій і громадських організацій.

З'їзд заслухав звіт Контрольно-ревізійної інспекції (І. Голобуцький), мандатної (Т. Федієнко), редакційної (Л. Голота) комісії, прийняв ряд ухвал, заяв та звернень до Президента України, Голови

Верховної Ради, Прем'єр-міністра України щодо стану української мови, духовності, освіти, культури (проекти друкувалися в попередньому числі «СП»), українських паспортів, членів ОУН-УПА.

З'їзд обрав голову Товариства — ним знову став Павло Мовчан (285 — «за», 5 — «утримались»), Головну Раду, Контрольно-ревізійну комісію.

Було внесено поправки до Статуту Товариства.

З'їзд завершив свою роботу о 17-й годині. Того ж дня відбулося засідання Головної Ради.

Для делегатів з'їзду були організовані книжкова та образотворча виставки, вернісаж українських писанкарів, діяв кіоск газети «День», розповсюджувався свіжий випуск «Слова Просвіти».

Кор. «СП»

Читайте стор. 4, 5, 6



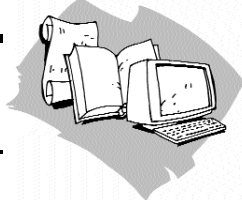
**З Великоднем
будьте здорові!**

Стор. 14–15

**Добровільні пожертви
«На Кобзареву Церкву»:
МБФ «Українська Родина»
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії
АКБ «Київ», МФО 320401
ЗКПО 21709106**

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ – 655 234 грн. 43 коп.





ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ
п. Віктору ЮЩЕНКУ

ЗВЕРНЕННЯ
VII з'їзду Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка

26 червня 1992 року Всеукраїнський Православний Собор у Києві, керуючись Апостольськими правилами та законодавством України, проголосив утворення Помісної Української Православної Церкви Київського Патріархату як правонаступниці давньої православної Митрополії Русі-України та припинив дію неканонічного акта 1686 року про підпорядкування Київської Митрополії Московській патріархії.

Українська Православна Церква Київського Патріархату утворювалася на згаданому вище Соборі, крім того, з благословення московського Патріарха Алексія II, даного Митрополиту Київському і всієї України Філарету патріаршою Грамотою від 27 жовтня 1990 року, яка проголошувала: "...быть отныне Православной Украинской Церкви независимой и самостоятельной в своём управлении, а Вам (митрополиту Філарету — авт.), единогласно избранному 9 июля 1990 года Епископосом Украинской Православной Церкви Её Предстоятелем".

Однак Патріарх Алексій II виявився не лише відступником від своєї Грамоти, а й організатором розколу Православної Церкви в Україні. Освячений Патріархом Архієрейський Собор УПЦ, що відбувся в Харкові 27 травня 1990 року, усунув Митрополита Філарета від виконання обов'язків Предстоятеля Церкви із "...забороною в священнослужінні". Новим Предстоятелем УПЦ було обрано керуючого справами Московської Патріархії митрополита Ростовського і Новочеркаського Володимира (Сабодана), який не входив до складу українського єпископату.

У зв'язку з цим Рада у справах релігій при Кабінеті Міністрів України Заявою від 29 травня 1992 року та Президія Верховної Ради України Заявою від 15 червня 1992 року не визнали правомочними рішення Харківського Собору УПЦ як такого, що був "...проведений із порушенням Статуту Української Православної Церкви".

У цей доленосний для України час ми, делегати VII з'їзду ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка, звертаємо до Вас, велимишановний Вікторе Андрійовичу, з проханням:

— ініціювати на рівні Вселенської Патріархії визнання Української Православної Церкви Київського Патріархату як такої, що утворилася та діє на канонічних правових засадах;

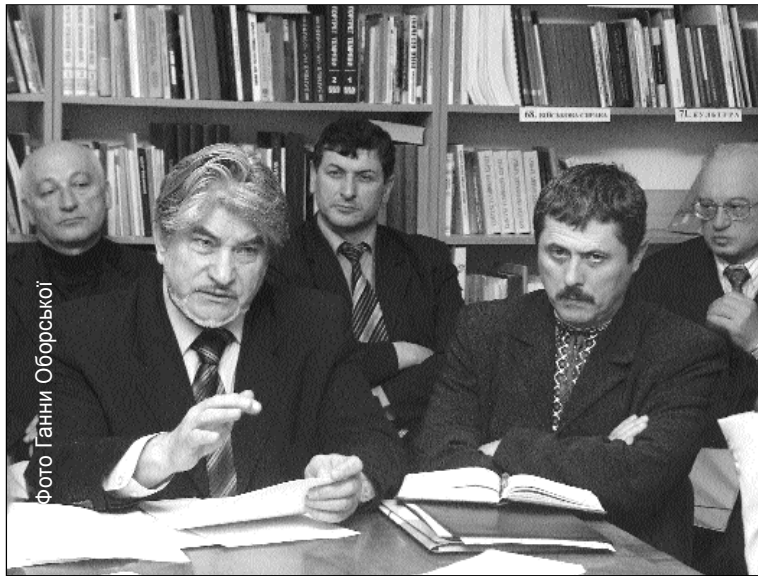
— сприяти об'єднанню УПЦ КП, УПЦ МП, УАПЦ в єдиній Помісній Українській Православній Церкві, чим раз і назавжди припинити роз'єднаність українського суспільства за релігійною ознакою.

Від VII з'їзду «Просвіти»

Павло МОВЧАН,
голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка

ОБРАНИ

1. Буравський Микола — директор і художній керівник академічного театру фольклору «Берегиня»;
2. Василяшко Василь — поет, член НСПУ;
3. Гайдамака Анатолій — народний художник України;
4. Герасименко Василь — заступник начальника Головного управління освіти і науки КМДА;



Павло Мовчан веде засідання Головної ради

СКЛАД ЧЛЕНІВ ГОЛОВНОЇ РАДИ, ОБРАНОЇ ДЕЛЕГАТАМИ VII З'ІЗДУ «ПРОСВІТИ»

5. Плаголюк Василь — кандидат історичних наук, голова Коломийської «Просвіти»;
6. Головатий Микола — професор МАУП;
7. Голота Любов — письменниця, головний редактор газети «Слово Просвіти»;

8. Горбачук Іван — професор Київського педагогічного університету ім. М. Драгоманова;
9. Горинь Михайло — голова УВКР;
10. Гоян Ярема — письменник, директор видавництва «Веселка»;
11. Гнаткевич Юрій — народний депутат України першого скликання;
12. Гук Микола — головний редактор газети «Нація і держава»;
13. Драч Іван — поет, народний депутат України;
14. Жигун Олександр — художній керівник хору «Почайна»;
15. Качан Анатолій — поет, член НСПУ;
16. Клічак Василь — поет, директор Видавничого центру «Просвіта»;
17. Ліховий Ігор — директор Національного Канівського заповідника ім. Т. Шевченка;
18. Ломачук Дмитро — директор ТВ «Просвіта»;
19. Лупій Олесь — письменник, секретар НСПУ;
20. Мандзюк Василь — головний редактор інформаційного відділу радіостанції «Голос Києва»;
21. Масенко Лариса — профе-

- сор Києво-Могилянської Академії;
22. Нестерчук Микола — відповідальний секретар ВУТ «Просвіта»;
23. Погрібний Анатолій — професор Київського національного університету ім. Т. Шевченка, голова Київської організації НСПУ;
24. Пономарів Олександр — професор Київського національного університету ім. Т. Шевченка;
25. Філіпчук Георгій — голова Секретаріату КУІНУ;
26. Скуратівський Василь — письменник, редактор журналу «Берегиня»;
27. Ющук Іван — професор Київського міжнародного університету.

До складу Головної Ради входять усі голови крайових об'єднань «Просвіти».

Контрольно-ревізійна інспекція

1. Голобуцький Ігор — кандидат економічних наук;
2. Оцун Микола — член Національної спілки майстрів народного мистецтва;
3. Черняхівський Олексій — головний інженер «Київфундамент-спецбуд».

УХВАЛА

VII з'їзду Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка щодо проблеми визнання ОУН і УПА воюючою стороною на боці українського народу під час і після Другої світової війни

Перемога Помаранчевої революції в Україні уможливила повернення нашої держави до національного шляху розвитку.

Одним із важливих кроків, що суттєво посприяв би розбудові України як національної демократичної держави українського народу, утвердженню громадянського миру та злагоди в суспільстві, стало б прийняття Верховною Радою Украї-

ни Закону, згідно з яким Організація Українських Націоналістів та Українська Повстанська Армія, що вели нерівну боротьбу на два фронти — проти німецько-нацистських та московсько-більшовицьких окупантів України, — мали б бути визнані як воююча сторона на боці українського народу у Другій світовій війні, а воїни ОУН і УПА мусять мати рівні права з бійцями Червоної Армії, користуючись усіма належними ветеранам війни пільгами.

Прагнучи утвердження справедливості, ми виступаємо також за визнання воїнів «Поліської Січі», Дивізії Січових Стрільців «Галичина», Першої Української Дивізії Української Народної Армії та інших патріотичних військових угруповань як борців за волю України і так само переконані в необхідності надання їм рівних прав із червоноармійцями-визволителями України.

Одночасно вважаємо за необхідне переглянути статус учасників Великої Вітчизняної війни щодо осіб, які, діючи в загонах НКВД, МГБ, СМЕРШу та інших більшовицьких формувань, вчинили злочини проти українського народу: позбавити їх статусу осіб, що ма-



Марія Олійник



«Нас багато, нас не подолати»



Леонід Філонов і Володимир Семистяга — голови Вінницького та Луганського об'єднань

ють особливі заслуги перед Батьківщиною, та відповідних пільг.

Просвітяни України вимагають від депутатів Верховної Ради України прийняти Закон, який би відновив справедливість щодо всіх учасників визвольної боротьби за волю українського народу. Переконані, що таке рішення посприяло б швидкому примиренню всіх, хто у важкі буремні воєнні роки захищав від усіх окупантів рідну українську землю, та їхніх нащадків.

Павло МОВЧАН,
голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка



Світлана Орел, голова Кіровоградської «Просвіти»

ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ
п. **ВІКТОРУ ЮЩЕНКУ**
ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРОВІ УКРАЇНИ
п. **ЮЛІЙ ТИМОШЕНКО**
ГОЛОВІ ВЕРХОВНОЇ РАДИ
п. **ВОЛОДИМИРУ ЛИТВИНУ**

ЗВЕРНЕННЯ

Верховна Рада України всупереч усталеній традиції та волі більшості українців 2 вересня 1993 року прийняла Постанову № 3423-12 «Про паспорт громадянина України і свідоцтво про народження», якою вилучила графу «національність» у згаданих документах.

Як наслідок — у свідоцтві про народження не вказується національність батьків і, отже, новонародженої дитини.

Українці, предки яких віками боролися за збереження своєї національної ідентичності й мови в багатонаціональному оточенні, за свою державність, отримавши незалежність, втратили національну ознаку.

Ми, делегати VII з'їзду Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, виявляючи волю більшості громадян України, пропонуємо Вам, пане Президенте, ініціювати скасування Верховною Радою України Постанови № 3423-12 від 02.09.1993 року як такої, що принижує національну гідність українців та представників інших національностей.

Від VII з'їзду «Просвіти»

Павло МОВЧАН,
голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка



В інтерв'ю російській "Независимой газете" режисер Юрій Іллєнко сказав: "Європа знає Варфоломіївську ніч, коли в Парижі вирізали 400 гугенотів, а про різню в Батурині, столиці Лівобережної України, не знає ніхто. Між тим, за наказом князя Меншикова, коханця Петра Першого, в Батурині знищили 15 тисяч мешканців. Усіх городян, не милуючи навіть немовлят, усіх, повторюю, вирізали. Захисників розп'яли на хрестах, які прикріпили на плоти і спустили вниз по Сейму".

ЛАДАНКА ТАК І НЕ ПРИНЕСЛА ЩАСТЯ

Під час розкопок Батурина знайшли скелет молодої жінки. Однією рукою вона притискала дитину, яку зарізали разом із нею, а в іншій руці тримала іконку з образом Божої Матері. Ця іконка сьогодні на реставрації в Батуринському державному історико-культурному заповіднику "Гетьманська столиця". Архітектор Анатолій Гайдамака, створюючи "Пам'ятник загиблим від царського геноциду батуринців", використав зображення цієї ладанки як деталю пам'ятника.



ОСТАННІЙ ДЕНЬ УКРАЇНСЬКИХ ПОМПЕЙ

Дозвольте нагадати передісторію батуринської трагедії. Національно-визвольна війна України за незалежність... закінчилася перемогою Росії і Польщі. Вони поділили Україну між собою. Правобережна Україна, крім Києва, залишилася під владою Польщі, Лівобережжя — в складі Росії. Долю України вирішили, власне, без України.

Певну автономію в складі Російської держави мала Гетьманщина. Сюди входила частина сучасної Чернігівщини, Сумщини, Полтавщини, Черкащини, Київ. Спочатку Гетьманщина справді була якоюсь мірою автономною. Наприклад, гетьмана, полковників, генеральну й полкову старшину, місцеве самоуправління тут вибирали демократично. Гетьманщина навіть мала право (втім, так ніколи і не реалізувало) самостійно вступати у міжнародні стосунки. Певною мірою були збережені елементи державності й незалежності, виборені в час Визвольної війни.

Але Росія з самого початку не збиралася давати українцям бодай найменший привід говорити про незалежність. Ба, навіть назва "Гетьманщина" офіційно не вживалася. Тільки Малоросія! Іншими словами — частина Росії. Із 1669 року, після підписання Глухівських статей, гетьман узагалі позбавлявся права самостійно

вступати у взаємини з іншими державами. Та й самого гетьмана вже не вибирали українці, його призначали в Росії. Сьогодні в політиці такі речі називають "політикою подвійних стандартів", коли якась держава заявляє про одне, навіть підтверджує це, скріплюючи підписом документи, а насправді діє зовсім іншим чином. Саме так чинила з Україною Росія.

1654 року, підписавши Березневі статті, Україна лише увійшла під протекторат Росії, а не до її складу! Та царський уряд поступово, крок за кроком, хитро й підступно позбавляв Україну навіть тих незначних вольностей, які вона мала після Визвольної війни.

До початку Північної війни між Росією та Швецією з часу Переяславської ради минуло кілька десятиліть, та що таке п'ятдесят років для історії? Дух незалежності, помисли про козацькі воль-



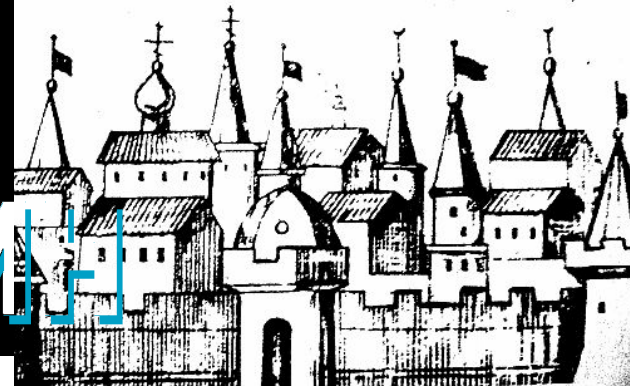
Усипальниця гетьмана Кирила Розумовського

кий старшина Соломаха, якого послав батуринський іуда Іван Ніс. Із багатьох тисяч захисників усе ж таки знайшлося двоє зрадників. Соломаха запропонував Меншикову провести російських солдатів усередину фортеці підземними хода-

жерл гармат, а потім стріляти. Меншиков вирішив знищити всіх жителів гетьманської столиці, навіть старих дідов і немовлят. Навіть жєбраків і калік, що сиділи під стінами фортеці і яким нікуди було подітися, — навіть їх не пожаліли. Солдати лови-

МОЛИТВА ЗА БАТУРИНЦІВ

Батурин сьогодні — невелике селище в Чернігівській області, за двадцять кілометрів від районного центру Бахмача. Фактично, весь Батурин — один величезний парк. Парк — це все, що залишилося від Гетьманської столиці Лівобережної України.



ности і власну державу переймали не лише сивого гетьмана України. І така думка могла коштувати дольови! Коли цар Петро довідався про те, що гетьман Мазепа перейшов на бік Карла XII, усвідомив і зрозумів, що це правда, — осканженів! Але дістати Мазепу, який був уже в гостях у Карла XII, цар не міг. І тоді свій гнів він спрямував на мешканців Батурина, які зберегли вірність гетьману і відмовилися пустити до міста князя Меншикова. І той добре знав, що Батуринська цитадель неприступна. Тут був великий арсенал, достатньо зброї, аби протриматися кілька місяців. Вистачало провіанту, не було проблем із водою. Фортеця мала потужну гетьманську артилерію, яка, до речі, пізніше допомогла росіянам виграти Полтавську битву: "сто добрих гармат", тоді, коли у шведів "на ходу" було тільки чотири гармати — інші не були забезпечені порохом. Не сподівався Меншиков кілька днів вів переговори, схилиючи захисників на свій бік. Після того, як численні спроби здолати фортецю обманом і підкупом виявилися марними, князь Меншиков почав відводити полки. Батурин намагалися взяти приступом 20 полків! Швидко за все, на цьому все й скінчилося б. Наближалися шведи. Коли Меншиков відійшов уже далеко від Батурина, його наздогнав козаць-

ка, зсередини, чого, звичайно, в Батурині не чекали.

"Батурин повинен повторити долю Трої, Ніневії і Карфагена, — сказав князь Меншиков. — На кожній вербі над Сеймом висітять трупи мешканців Батурина!"

— Три дні і три ночі Сеймом пливли плоти з повішеними і розп'ятими на хрестах захисниками Батурина, — розповідає провідний фахівець Батуринського державного історико-культурного заповідника "Гетьманська столиця" Катерина Парфененко. — Козацьку старшину не тільки розп'яли, катуючи, їм зняли скальпи. "Висіли, наче в червоних шапках", — писав у романі "Батурин" український письменник Богдан Лепкий. Гармашів прив'язували до

ли дітей, нажаханих полум'ям і смертю батьків, і живими кидали у вогонь...

ІСТОРІЯ ПІШЛА ІНШИМ ШЛЯХОМ...

— Сьогодні дослідники говорять про те, що в Батурині загинуло не менше, ніж 21 тисяча людей, — розповідає Катерина Парфененко. — В одну ніч було знищено місто європейського зразка! Загинули численні культурні цінності. В Мазепі була величезна бібліотека. Про неї згадував Жан де Валуа, котрий гостював у Мазепі. Француз розповідав, що в палаці Мазепи були рідкісні книги латиною та французькою, адже гетьман був надзвичайно освіченою людиною, знав вісім європейських мов. У Мазепі була велика колекція старовинної зброї, яку теж знищили. В місті вціліла ОДНА будівля. Бо вона належала князю Кочубею. Кочубей, як відомо, намагався попередити Петра про плани Мазепи перейти на бік Карла XII. Але цар не повірив, а сам Кочубей наклав голову.

Як могла скластися доля квітучого міста, якби фортуна була до Батурина порятунку Батурина не вистачило лічених годин! Шведські війська разом із загоном гетьмана Мазепи стояли вже біля Десни. У ніч на 2 листопада, знаючи про неприступність Батурина і не сподівавшись на те, що Меншиков зможе взяти місто, Пет-

ро, який боявся шведів, що наближалися, пише Меншикову: "На першого посланого до вас листа паки підтверджую, що шведи перейшли на цей бік ріки і, хоча наші міцно тримали й тричі їх забивали, одначе за незручністю місця втримати не змогли, тому що на тому боці ріки у супротивника місце було дуже зручне, де поставлені були на горі гармати втроє більше, триматися нашим було ніяк неможливо". Коли Петро переконався, що шведи переправляються через Десну повільно, послав до свого війська біля гетьманської столиці додаткового листа з поясненням: "Цей день та наступної ночі вам ще можливо трудитися там, а далі завтрашнього ранку, якщо цього не буде зроблено, бавитися небезпечно".



Тобто, вранці війська Меншикова повинні були зняти облогу Батурина!

Якби фортеця опинилася в руках Мазепи та Карла, Північна війна закінчилася б зовсім по-іншому. Можливо, і Полтавської битви не було б. Можливо, саме в ті часи



"Руїни Батурина". Малюнок Т. Шевченка

Україна отримала б справжню незалежність, як хотів того Мазепа. Але, на жаль, цього не сталося. Доля відвернулася від України. Історія пішла іншим шляхом...

ГЕТЬМАНСЬКА СТОЛИЦЯ ВЧОРА Й СЬГОДНІ

Розповідає селищний голова Михайло Іващенко:

— Сказати про те, що згадка про батуринську трагедію сотні років замовчувалася, — не сказати нічого. Словом не можна було обмовитися! Згадка імені Мазепи могла людини дорого коштувати. Але правди не замовчати! Були люди, які

молчали не хотіли. Наприклад, батуринський краєзнавець Микола Шкляр. Не боявся, заснував Музей батуринської трагедії. Його звільнили з роботи "за націоналізм". У Конституції УРСР, насправді, такої статті не було. Одначе, в трудову книжку слова "за націоналізм" записали... Його не запроторили до буцегарні тільки через те, що Микола Іванович був людиною, яку всі шанували, ветераном війни, інвалідом І групи. Шкляр першим відкрив людям очі. Потім за кордоном вийшли романи Богдана Лепкого, які різніми, найчастіше напівлегальними шляхами потрапляли в Україну. Навіть у часи незалежної України майже ніхто з політиків не згадував батуринської трагедії. Один тільки Віктор Ющенко відверто визнав, що тут вчинено геноцид. Що треба розбудити народну пам'ять. Завдяки Віктору Андрійовичу в місті поставили пам'ятний знак загиблим батуринцям. За прем'єрства Ющенка створили Програму розвитку Батурина, розраховану на шість років — із 2003 до 2009 років. У 2003 році було виділено 2 мільйони грн. Ці кошти використані на реставраційні роботи пам'ятників архітектури — Будинку Кочубея, Палацу Розумовського, а також на облаштування інженерної інфраструктури, наприклад, підведення газу. Уявляєте, до 2003 року місто було не газифіковане. А які проблеми у нас із водою! Зараз дві свердловини, а була одна на все селище. 52 кілометри водогону в містечку з населенням 3095 осіб. Зрозуміло, чому деякі споруди реставруються з 1911 року! Колись Батурин був районним центром, але комуністи назвали батуринців не інакше, як "мазепинцями", — хіба радянська влада могла допустити, щоб районний



Пам'ятник жертвам трагедії

• **Анатолій НЕДАВНИЙ**, м. Батурин Чернігівської області Фото автора



Закінчення. Початок у ч. 6, 14, 15 за 2005 р.

МОРАЛЬНІСТЬ

Наші предки виплекали найвищий набуток земної культури — хліборodne поле й створили моногамну родину — парну життеродну єдність чоловічої та жіночої первин за вседином принципом парної взаємодії всього суцього в Світі.

Парний, моногамний шлюб в оріїв-хліборобів, на відміну від паритетних форм групового шлюбу в збирачів, мисливців і пастухів-кочівників (поліандрія — багатомужжя й полігінія — багатоженство), витворився в процесі вільної й постійної продуктивної взаємодії господаря-хлібороба з землею. Ця взаємодія здійснюється за принципом парного шлюбу: хлібороб оре-осонцює, засіває-запліднює й плекає в любові свою землю, як свою дружину, а земля живить усю його родину.

Орійська парна родина — вияв духовно-біологічної гармонійної єдності чоловічої й жіночої первин. За одвічними знаннями наших предків людина має духовно-біологічну природу, тобто тілом зв'язана з Землею, а духом із Космосом. Оскільки людська родина є цілісним виявом Всеєдиного Життеродного Єства, то жінка уособлює в ній земну біологічну основу, а чоловік — космічну духовну первину.

“У душевних метаннях не оцінити краси. Істину красу кохання може пізнати тільки вірна дружина, але не блудниця. Вірність у коханні потребує стриманості, тільки за її допомогою можна досягнути таємничу принаду кохання”, — сповідався Рабіндрнат Тагор. Цю істину осягнув і великий український мислитель-життезнавець Володимир Вернадський: “Уся річ лише в тому, наскільки взагалі висока особистість кожного з закоханих і наскільки вони рівні між собою... Мені здається, пора не дивитися на “тіло” як на щось огидне і пора позбутися вузького християнського (або чернечого) поділу на дух і тіло. Справжнє душевне життя, справжня ідейна сторона життя полягає саме у використанні кращів сторін і тіла, і духу”.

У дохристиянську, сонцехвальну пору наші предки сповідували гармонію в людині тіла й духу, земної й небесної первин. У цій неподільній життетворчій єдності коріниться могутня воля до життя. Наші предки любили життя в усіх виявах, вірили в його безвечність і, реалізуювши в коханні своє земне буття, здійснювали духовний перехід у позаземну сферу високоенергетичного життя, полишаючи на Землі тілесну оболонку.

Чисте довершене людське тіло не вважалося страчним, але й не виставляється напоказ перед чужі очі. І тілом, і душею чоловік та жінка відкриваються одне одному лише в інтимі. Інтим — це таїна двох закоханих, яку вони оберігають від стороннього ока й уваги. Чистота інтиму освячується шлюбом. Позашлюбні статеві стосунки орії вважали великим гріхом, а порушення подружньої вірності карали смертю.

Українське коліно оріїв одвіку відзначалося чистотою духу, плоті й зрілістю подружнього життя. “Чоловік та жінка — одне тіло, одне діло, один дух”, — такий моральний закон українців. Одвіку в українській народній культурі духовно-тілесна зрілість людини освячувалася традиційним обрядом ініціації: в процесі особливого випробування дівчинка переходила в стан дівочий, а хлопчик допускався в парубочью громаду. (Буквальне зна-

чення слова парубок — пара з боку, тобто юнак, що має право на пару). Після цього хлопці та дівчата отримували право гуляти на вулиці, на вечорницях, де вони парувалися — обирали одне одного для подружнього життя. Однак у любощах своїх парубки й дівчата “не губили честі” — берегли незайманість до вінця. Парубоча чнота в українців цінувалася нарівні з дівочою.

ТРАДИЦІЯ

В Україні з давніх-давен практикується заручення молодих ще дітьми, що його здійснювали батьки за принципом свідомого генетичного добору. Поряд із цим архаїчним звичаєм молоді самі обирали одне одного для подружнього життя, і батьки не мали права насильно одружувати. Батьківське моральне право зводилося до мудрої поради: “Женися на волі, але шукай доброї долі”. Висока вимогли-

вості в подорожжя молодих, і їхня зрілість випробовується під час тривалих зустрічей та обрядових молодіжних ігор-священнодійств. Ось ритуальна дівоча заманка:

Ой ходіть, хлопці, до мене —

Кучерява в мене вишенька.

Ой ходіть, хлопці, до мене —

Глибока в мене криниченька.

Ой ходіть, хлопці, до мене —

Солодка в мене водиченька.

Вишенька — це й символ дівочої вроди та зрілості, і знак-архетип Світового Древа Життя українців.

Криниченька й водиченька символізують життерodne лоно майбутньої матері й життедайну снагу Землі. Ці архетипи промовляють до найпотемніших глибин чуттєвості й міфо-релігійної свідомості зрілого юнака.

А ще дівчина перевіряла парубка, коли він приходив до неї свататися. Якщо була непевна в його свідомому виборі, то замість заручального рушника підносила

ується на гарантування добробуту майбутньої родини в колі родичів.

І ось, нарешті, останнє випробування молодих — комора, де збувається їхня перша таємничя шлюбна ніч. Уранці родичі молодого виносять із темної комори надвір шлюбну сорочку молодії. Якщо її квітає знак дівочої чноти, то це — свідчення чесноти молодії й чоловічої міці молодого. А якщо дівчина виявляється нечесною, то це ганьбить увесь її рід. Весільні гості так славили чноту нового подружжя:

Ой наш Іванко —

Добрый молодець,

Наша Галина —

Як зоря,

Викупила родиноньку

З сорома.

Окремо величали молодого:

Молодець, Іванко, молодець,

Зрубав вишеньку під корінець,

Зобрав яйці під рукавиці.

Нате вам, приданки, подарки

Од моєї дівчини-коханки.

«КОХАННЯ — ВОЛЯ ДУХА»

Українська родина — клітина етнічного єства

У жінці переважає тілесна чуттєвість, а в чоловікові — розумово-духовна здатність. “Чоловік — голова, жінка — душа”, — мовить прадавня українська мудрість. Одвіку в українській родині на чоловіка-батька покладено обов'язки творця родового духу, головного розпорядника щоденного священнодійства в господі, який ладує родинне життя. А на жінку-матір покладено обов'язки дбайливої господині дому, хранительки-плекальниці священного домашнього вогнища й родового духу. У духовно-фізіологічній гармонії подружнього життя виявляється неперервна гармонійна пульсація життетворчого Всеєдиного Ладу.

гарбуза. І це зовсім не зневага до юнака. Гарбуз має унікальні властивості: печений чи варений він прочищає протоки статевих органів, і почуттєва сфера чоловіка гармонізується. Так дівчина давала юнакові знати, щоб той погадував свою тілесну пристрась і звівся на духовну силу почуття.

Та на цьому випробування не закінчувалися. Молоді ще мали стати на вічальний рушник, що символізував їхню спільну життєву дорогу. В українську давнину священнодієць-розпорядник весільного обряду повивав їхні руки й голови гірляндаю з барвінку — символу вічного життя, вінчав шлюб золотим колом — Сонячним вінцем (цей прадавній орійський ритуал у християнстві набув форми вінчання церковною короною). Шлюбний вінець-коло, як і дівочий весільний вінок, є знак духовно-фізичної зрілості й символізує життедайну силу Сонця — уособлення Всеєдиного Світа. Вінчання — це космічне узаконення шлюбу, магічне освячення біологічної зрілості двох обранців, зародження духовної сфери родини у взаємності дівочого серця та юначого розуму.

Після вінчання розпочинався тихневий весільний обряд. Українське весілля відтворює прадавнє змагання-бойовище між родами. Адже в давнину одружувалися лише представники різних родів, аби не допустити кровозмішання й оздоровити родовий генофонд.

Важливу ритуальну частину весільного обряду є застілля. Випивши по дві ритуальні чарки горілки (одну з рук батька, другу з рук молодих) і посиливши тим психічну снагу, гості включаються в священний емоційний магічний акт зародження нової родини, що поєднує ритуальні дієства зі співами-танцями. Ритуальний танок молодих — це магічне дійство, спрямоване на ритмізацію інтимного світу новонароджуваної сім'ї. У весільному обряді багатьох місцевостей України й досі дотримуються архаїчної заборони на танець молодії з іншими.

А ритуальне чакування гостей та обдарування молодих спрямо-

коли вишневий білий цвіт символізує дівочу вроду й чистоту, то червоні ягоди вишні стають знаком дівочої зрілості, честі й незайманості.

Є в Україні ще один прадавній тотемічний знак жіночої первини — калина, що символізує й саму Україну. Цей одвічний у нашій культурі символ дівочої честі й материнської гідності став осердям духовного гімну-молитви українського народу: “Ой у лузі червона калина похилилася, Чогось наша славна Україна зажурилася...”. Біле квітнування калини — дівоча чнота, червоні ягоди незайманого, калінового куца — зрілість і збережена до шлюбу честь дівчини. Тому й шлюбна кров на білій сорочці молодії зветься каліною. Батьки молодого виявляють шану сватам за невістичину честь:

Ой ходила уточка по точку,

Ой спасибі, сваточку, за дочку,

За червону калину,

За вірненьку дружину.

Взаємна радість пошлюблення збулася, що честь обох родів славлить ритуальним співом:

Темного луга калина,

Чесного батька дитина,

З чесного двора виїшла

Та в чесний увійшла;

Нічого дивувати,

Така в неї була мати.

Воістину честь дочки — це честь її нени.

ДУХОВНА СУТЬ

Отак із покоління в покоління передається по жіночій лінії спадковості біологічний генотип роду й етносу. Жіноча первина — основа роджуності й виростають дівчатка, залежить наше майбутнє. Коли в середині минулого століття духовні подвижники Кирило-Мефодіївського братства осмислювали шляхи відродження українського народу, вони усвідомили, що програмі соціально-культурного піднесення неможливо здійснити з духовно занепалим поколінням; тому необхідно, передусім, виховати з нинішніх дівчаток майбутніх матерів, а ті матері народять нове покоління, яке й зможе створити людське буття українського народу, реалізувати багату духовну традицію

предків у своєму житті.

Живі нитки родових генетичних зв'язків і духовної спадковості народу прядуться в кожній родині зусиллями серця й свідомості. І наш етнічний світ осяє світло злагоди й радощів життя, коли в нашій українській родині воскресне життетворчий вогонь любові. Коли в давньому орійському храмі на честь Духа Всеєдиного Світа — Ора гаснув священний вогонь, то щоб відродити його полум'я, потрібно було принести вогню з печі щасливої родини. Тому, аби відродити світло етнічного ладу, кожній родині належить плепати світло власного кохання.

У сердечному полум'ї родинного життя ясне Священна світотворча пульсація. Народжують і плекають те полум'я двоє закоханих сердець, спрямованих у єдиному духовному устремлінні до Всеєдиного Ладу. З духовно-біологічною моделлю моногамної орійської родини співвідноситься структура давньоорійського ритуального приладу — арані (буквально: світло Неба) — для щоденного добування вогню. Складається арані з основи-хрестовини, виготовленої з м'якої породи дерева, й кийка з дуже твердого дерева. Основа-хрестовина є жіночою частиною й символізує земну м'якість, податливість, а кийок — чоловічу частину, що має властивість Небесної твердості. Вогнетворчий арані уподібнюється хрестові — давньоорійському символу життетворення. Добування вогню за допомогою кийка й основи нагадує фізіологічний вияв кохання чоловіка й жінки, що теж є космічним актом єднання земної й небесної первин. Світотворча функція орійської родини виявлялася й на побутовому рівні: чоловік добував вогонь, а дружина оберігала той вогонь протягом дня, обігрівуючи ним житло й готуючи страву для родини. Так подружжя творить лад родинного світу. Нині живий вогонь не зігріває людських осель, а часто полум'я кохання не живить родинного світу. Наше потьмарене існування підтримується переважно змертвленими матеріальними речами.

Життетворче світло Всеєдиного Ладу полум'яні лише в подружній згоді. Як Всевишня Любов творить Всесвіт, так подружнє кохання творить родинний світ. “Тож найперше — взаємне кохання, бо кохання в подружжі не тільки все ладує в домі, а й день у день творить добро”, — так мовив ще 1645 р. великий духовний чоловік Київський митрополит Петро Могила на весіллі панни Марії, дочки Молдавського господаря Василя Лупу, та литовського принца Януша Радзивілла. Такі тоді були духовні настанови молодим.

У коханні, як і в релігійності, людина самоздійснює духовно-біологічну цілісність свого єства й прилучається до Всеєдиного Ладу. “Наша справа: чи кохаємо ми? чи вміємо ми кохати? А чи платить нам хто за кохання коханням, це не наша справа, за це спитає Бог, наша справа кохати. Тільки мені здається... кохання завжди взаємне”, — так виповіль свій духовний досвід Микола Гоголь.

Двоє закоханих досягають взаємності в гармонійній пульсації сердець, у взаєморозумінні, в тілесній близькості. Здається — просто. Та як насправді непросто досягти цього, коли притлумлено природні інстинкти й первинні чуття, потьмарено розум, пригнічено дух. Тільки в чистоті інстинктів, у просвітленості сердець і зрілості свідомості люди сягають надземної радості кохання — волі духу. Життєва потреба цієї волі вища за всі проминуші невтоленні земні потреби. Прагнення душі жити сильніше від прагнення організму бути. Радість кохання просвітлює Людину й відроджує в ній генетично-духовну спорідненість із Земною Природою і Всеєдим Духом.

• Олександр ШОКАЛО



Народився Микола Сергійович у селі Вереміївка на Полтавщині у родині механізатора, був молодшою — п'ятою — дитиною. Перші пісенні уроки отримав у сільській самодіяльності. Його кар'єра починалася ніби двічі. Уперше він, другокласник, вийшов на сцену з баяном, вивчивши популярну пісню «Орленок». Глянув у зал: скільки очей спрямовано на нього! Так розгубився, що забув усі слова. Довго простояв мовчки, а потім дремував зі сцени. Але через декілька років він отримав нагороду за пісню — виборів перше місце в Полтаві на огляді самодіяльності області: аккомпанував собі на баяні й співав улюблену пісню «Дивлюсь я на небо». Згодом, по закінченні Київської консерваторії, здобув чимало гучних перемог: у 1978 році на всеукраїнському огляді «Молоді голоси», у 1979 — на конкурсі ім. М. Лисенка, в 1980 — на Міжнародному конкурсі вокалістів у Барселоні.



Соліст Національної опери України — народний артист Микола ШОПША належить до найвідоміших сьогодні українських співаків. Його красивий і могутній бас знають не тільки кияни, а й цінителі оперного мистецтва Франції, Німеччини, Голландії, Швейцарії, Данії, Іспанії, США, Канади, Бразилії, Перу, Польщі, Сербії, Хорватії.

Блискучі інтерпретації оперного й камерного репертуару принесли співаку найвищі оцінки музичної критики, поставили його поряд із провідними басами світу, а сценічна майстерність ставить його ще й у рівень із кращими драматичними акторами.

МИКОЛА ШОПША:

«Я ЗРОСТАВ У ПЛЕЯДІ ЗОЛОТИХ ГОЛОСІВ»

Чому співак стає видатним? Певно, тому, що йому є що сказати. Шопша цікавий і поза сценою, має веселу вдачу: оточуючих осяває гумором і приязню. У гримерці, де відбувалася наша бесіда перед виставою «Князь Ігор», поруч до вистави готувався народний артист України Степан Фіцци. Він виконує «акробатичні етюди», тобто намагається взяти чоботи (взузі на підйомі). Врешті, справляється з одним і жалібно каже: «З ким би це помінятися...» — «Тенором на бас», — миттєво реагує Шопша. — «Та ні, чоботами», — поправляє Фіцци. Певно, така «пreamбула» спонукала мене наступним чином розпочати бесіду.

— **Микола Сергійовичу, існує думка, що басы добродушні й веселі, а тенори примхливі й сумні. А Ви як вважаєте?**

— Можливо, в цьому є сенс. Звісно, тут важить те, де людина народилася, хто її батьки, в якому середовищі виховувалася. З іншого боку, сама природа голосу, фізичні кондиції (зріст, комплекція) непотім впливають на характер. А чи бачили ви баса манюнького й худенького? Зазвичай басы — ставні, габаритні, плавні, а тому спокійні, добродушні. Тенори — вразливі, тендітні, в них є щось від жіночого характеру. Що ж до мене, то мені подобаються жіночі сопрано, особливо коли співачка симпатична.

— **Чи опікувався Вами хтось із колег-корифей, коли Ви приїшли в Київський оперний театр?**

— Почнемо з того, що я закінчив Київську консерваторію в класі Миколи Кондратюка. Це не тільки видатний співак, а й прекрасний педагог, який вклав у мене багато сил і здоров'я. Я вдячний йому за всі мої досягнення. У театрі я потрапив до золоті плеяди митців! 70—80-ті рр. XX ст. пройшли у відблиску таланту головного диригента театру Стефана Турчака. Поруч із ним працювали блискучі митці — режисер Дмитро Смолич і художник-сценограф Федір Нірод, з іменами яких пов'язані монументальні постановки. Я ходив на всі вистави: оперні та балетні, із захватом слухав, у всіх учився. Не омивав мене порадами Дмитро Гнатюк. Багато допомагав покійний Олександр Загребельний, із ним я працював над партіями Бориса Годунова з опери Мусоргського і Бориса Тимофійовича в «Катерині Ізмайлової» Шостаковича. Поруч із корифеями ми, молоді, поступово зростали, спочатку маленькі партії співали — третього монаха або четвертого стрільця, дозрівали до великих партій.

— **А хто мав найбільший вплив?**

— Борис Романович Гмиря. Це — геніальний співак, таких нині не-

має в усьому світі. Вокальна школа — бездоганна, манера й культура співу — досконалі. Для мене він — еталон. Його платівки — це університет для кожного співака.

Узагалі, Україна — це кузня унікальних басів. Згадаймо мого земляка-полтавця з Диканьки — Андрія Кікота. Коли він починав співати, то всі вражено мовили: які ж там зв'язки?... Згадаю Кікота в «Хованщині» Мусоргського: грізно стукнувши посохом, він так видихнув «Спаси, Бог!», що повітря здригнулося, а зал у захваті замер. На жаль, рано пішов із життя — на 46 році. І не дуже вшанованим. У нас «система» прикра: визнають лише тоді, як пішов за обрію.

— **А чи опікується Ви молодими?**

— Не хвалитимуся, я до всіх добре ставлюся. Допомагаю чим можу. Є дуже перспективні хлопці. Серед них Богдан Тарас, який багато чому навчився в мого Івана Караса («Запрожець за Дунаєм»), лауреат міжнародних конкурсів Сергій Магера теж уважно дослухається до порад.

А от у навчальних закладах не викладаю. Певно, тому, що на цьому спіткнувся. На зорі молодості, повернувшись із гастролів із капелю «Думка», я посеред навчального року зайшов прослухатися до консерваторії. Єлизавета Чавдар, тоді завідувачка кафедри, сказала: «У Вас чудовий голос. Ідіть на перший курс. Наздоганяйте». — «А іспити? — поцікавився я. — «Які ще іспити з Вашим голосом?» — відповіла Чавдар. Усі класи були переповнені, я опинився у професорки Ніни Кукліної. Вона, певно, використовувала методику якоїсь азійської школи: до неї приходили гарні голоси, а потім співати ніхто не міг. За півроку так мене «навчила», що зажають гортанню не міг брати високої ноти. Став практично профнепридатний. Залишив документи, покинув консерваторію. Спасибі Миколі Кондратюку, він випадково перехопив мене на якомусь концерті у філармонії і забрав до себе вчитися.

Отже, я й донині побоююсь процесу навчання. На жаль, у нас професорами іноді стають люди, які псують таланти, ламають ім'я кар'єру. Вважаю, що за це треба до кримінальної відповідальності притягувати.

— **А що ж таке — оперний спів?**

— У нашу професію закладено, як мінімум, три компоненти: сценічна майстерність, вокальна майстерність, музична майстерність (вміння спілкуватися з оркестром). Якщо ця триада не розвивається, видатним співаком не станеш.

Оперний спів — це гармонія душі, розуму, голосу. Публіка потрече співорозмовника, якому є що сказати. Співак переконує не лише красою голосу, а й драматизмом почуття, інтонацією, характером. Не долання вокальних труднощів приваблює, а образи Бориса Годунова, Досифея, Тараса Бульби...

— **Буває, і краса тембру є, і всі нотки правильні, — а не захоплює...**

— Таких прикладів чимало. До кожної партії співакові треба дорости, якщо він уміє рости. Я, наприклад, дуже пізно — десь у 45 років — почав співати Тараса Бульбу. Мені легше дається Борис Годунов, хоча цей образ психологічно дуже насичений. Але вокально партія Тараса Бульби складніша, Лисенко «начинив» теситуру великими стрибками, — і треба точно дистрибувати, не розгубивши характеру.

— **У театрах часто скаржаться, мовляв, найкращої ролі не дочекався.**

— Звісно, є цікаві не проспівані партії, але загалом я задоволений. Репертуар у мене чималий: оперних партій майже 40, а камерних творів понад 500. Хотілося б ще поспівати в «Хованщині» Мусоргського, в «Дон Карлосі» Верді. Готую партію Мефістофеля («Фауст» Гуно) мовою оригіналу — французькою. Правда, я відмовлявся, хотів співати українською, — є чудовий переклад. Якоюсь Борис Олійник, прослухавши оперу «Сільська честь», іронічно спитав мене: «Колю, якою мовою співали?» Відповідаю: «Мовою оригіналу». Він сміється: «Нічого не зрозумів». Я вважаю, що треба співати рідною мовою, щоб люди розуміли. До того ж, назвали «Національна опера», отже, повинна бути українська мова в театрі.

Мене дуже тишить, що я співаю для свого народу. Часто запрошували працювати за кордон, але тільки на рідній землі я стою міцно. Навіть голос краще звучить. До того ж, за кордоном немає для баса такого репертуару, який створили слов'яни Лисенко, Мусоргський, Римський-Корсаков, Лятошинський, Гулак-Артемовський, Майборода.

— **Невже у Відні чи в Парижі голос у Шопши інакше звучить?**

— Мене і в Америку запрошували, я там півроку жив і співав. Але немає такого натхнення, як удома. Не знаю, чи в мене характер такий, чи виховання, але максимум місяць

побуду за кордоном і вже тягне додому, нічого вже не треба — ні грошей, ні комфорту, ні дивовижних краєвидів. Охоплює ностальгія. Деякі митці женуться за пряниками і славою. Кричать потім: «Ми рекламу України робимо!» Рекламу Україні треба робити на українській землі й українському народові співати. Я облив ту рекламу.

— **Колись на Гмиря, згодом на Мірошніченку, Солов'яненку, на інших улюбленців сунули хмарою вірні прихильники. А тепер, кажуть, змінився час і публіка... Чи є таке: ходять на Шопшу?**



В образі Володимира Галицького («Князь Ігор», О. Бородіна)

— Свідчу: ходять. Телефонують у театр і додома, цікавляться, чи задіяний я у виставі. Є постійні слухачі-прихильники і в інших співаків. Коли досягаєш певної висоти, тоді з'являється своя публіка, яка поважає мистецтво співака.

— **Чим Вас приваблює концертна діяльність?**

— Відшліфовує оперний спів. Це — творча лабораторія. На концерті ти філігранніший, а в опері — широкі мазки на великому полотні: багато виконавців, оркестр, балет, десь схвибує — це не так привертає увагу публіки. Концертна п'єса триває півтори-три хвилини, і треба віртуозно донести образ, усі нюанси. Я багато концертую і всім оперним вокалістам рекомендую.

— **Які секрети допомагають Вам бути кремезним красенем?**

— Жодних секретів, режим звичайний. Не ім'я гострого. Донедавна зимою купався в ополонці. Одного разу взимку я був у Перу на гастрольях. Спєка плюс сорок, сонце в зеніті, ніс облазить, звісно, ку-

пався — в Тихому океані. Потім поїхали на Камчатку, там той же Тихий океан, тільки холод собачий, вода десь 11 градусів. То я і там купався. Чим більше бережеш голос, тим частіше хапаєш застуду. У нас були такі співаки: горло кутали, не пили холодного, гарячого. І часто хворіли.

— **Творче життя Вам дарує зустрічі з видатними людьми. Хто запав у душу?**

— Доля подарувала мені дружбу з моїм земляком — галушником-полтавцем композитором Олександром Білашем. Він для мене багато музики писав, чимало його творів я виконував першим. Якоюсь я заспівав на концерті його дивовижну елегію на слова Лігостова «Журавлі». Він потім питає: «А хіба це моя?» Я сміюся: «А хто ж мені ноти давав?» Твір геніальний. Білаш мав добру душу, все робив для людей. Порядний, ширий, істинна українська порода, селянська душа. Останній із моїган пісенної творчості, таких зараз немає. Недаремно йому звання Героя України присвоїли.

На жаль, дуже багато його творів ще досі не виконані, в мене теж лежать, наприклад, балади на вірші Драча. Не проспівані, не записані.

— **А що заважає?**

— Насамперед, потрібно, щоб хтось оркестровку зробив, потім — студійна робота, за все тепер треба добрі гроші платити. Раніше замінив у держструктурі й — проблем немає. Я за десять останніх років випустив лише один диск — завдяки своєму другові Володимирі Лазоренку, керівнику будівельної фірми. На цьому диску золотий репертуар — українські народні пісні й романси, записані в супроводі Національного оркестру народних інструментів України під орудою Віктора Гуцала.

— **Я знаю, що Вас і поета, народного депутата Бориса Олійника поєднують дружні стосунки.**

— Для мене це вчитель на все життя. Він мені всі свої книжки дарує, в нього що не вірш, то філософський шедевр. Це — великий поет, поряд я можу поставити хіба що Ліну Костенку. Ми досить часто спілкуємося, він очолює Український фонд культури, де я член президії правління.

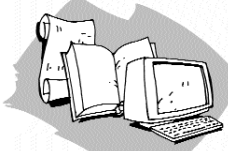
— **Уявлю який проект: Микола Шопша співає пісні на вірші Бориса Олійника.**

— Було б дуже добре знайти меценатів, щоб зробити такий подарунок Борисові Іллічу і всім цінителям його таланту. У того ж Білаша є чудова «Мелодія» на вірш Олійника, яку я часто співаю. Взагалі-то на його вірші безліч пісень написано різними композиторами, Борис Ілліч навіть сам не уявляє, хто і скільки написав.

— **Із роками змінюється відчуття слави?**

— Слава це така вередлива дівка, що її постійно треба тримати в іжакових рукавичках. Чим більше слави, тим її тяжче підтримувати. В молоді роки грає гоноровість, бажання бути на видноті. Для мене вона тепер, що є, що немає. Слава — це коли тебе люди поважають, а ти — людей. Це добра слава.

Оперний спів — це гармонія душі, розуму, голосу. Публіка потребує співорозмовника, якому є що сказати. Співак переконує не лише красою голосу, а й драматизмом почуття, інтонацією, характером.



ЕКСКЛЮЗИВ

— **Пане редакторе, постійні слухачі радіо «НАРТ» уже усвідомлюють, що Кирило Булкін — це не лише особистість, а й певне відображення нового явища в нашому радіопросторі. Але звідки Ви в ньому з'явилися і з якої професії?**

— Мені важко назвати якусь одну характеристику моїх фахових і нефахових інтересів, яка б спонукала до радіотворчості. Розмаїття професій і робіт, що ними займався, якимось логічно привело мене до мікрофона й до всієї цієї величезної сфери творчості, яка з мікрофоном пов'язана.

По закінченні фізичного факультету КНУ ім. Тараса Шевченка я певний час займався наукою, вчився в аспірантурі Інституту теоретичної фізики, але, на щастя, швидко полишив це заняття задля мистецтва...

— **Проте фізика має пряме відношення до розповсюдження радіохвилі. І мабуть звідти — «Чесна хвиля — Радіо «НАРТ»?**

— Хіба що. Хоча в мене тоді була інша спеціалізація — молекулярна фізика. У кожному разі, я радий, що зараз не займаю чужого місця в науці.

— **Отже, Ви — головний редактор. А перед головним треба схилити голову і запитати: що означає «НАРТ»?**

— У цій назві немає нічого романтичного, бо це — Незалежна Асоціація Радіо і Телебачення. Півроку тому «НАРТ» змінив власника й перетворився на «Чесну хвилю», але умовою ліцензії було збереження назви.

— **Пане Кириле, який радіус дії «Чесної хвилі», яку територію вона охоплює?**

— Наразі, ми охоплюємо своїм сигналом п'ять міст із околицями й передмістями: Київ — на частоті 70,4 Мгц, Харків — 73,8 Мгц, Одеса — 68,4 Мгц, Краматорськ — 68,1 Мгц, Вінниця — 70,4 Мгц. Якщо, наприклад, візьмемо Краматорськ, то радіус поширення нашого мовлення охоплює також міста Слов'янськ, Дружківка, Костянтинівка, Красний Лиман, — значну частину Донецької області.

— **Це чудова нагода, щоб правильно інформувати мешканців того специфічного регіону. А хто слухає Радіо «НАРТ»? Які теми викликають найбільший відгук у радіослухачів?**

— Оскільки Радіо «НАРТ» — розмовне Радіо, тобто таке, де перевага надається передачам на актуальні теми і в яких беруть участь радіослухачі, а музика слугує лише тлом...

— **...найпоказовішим тут є Ваш традиційний фірмовий цикл передач «Розмови про важливе»...**

— ...і тому наші слухачі — це, передусім, люди освічені, небайдужі до того, що діється в Україні, соціально активні, середнього і старшого віку.

— **Тобто можна намалювати портрет слухача Радіо «НАРТ»: патріотично налаштована особистість із розвинутим інтелектом, працездатного віку і здатна брати на себе відповідальність?**

— Так, але нас слухають також багато пенсіонерів, котрі не в змозі читати пресу і для яких, як вони стверджують, «НАРТ» — широке вікно в сучасний світ.

— **Як реагують слухачі на Ваші передачі, які зауваження і пропозиції Вам найчастіше доводиться чути?**

— Звісно, є різні думки. Переважна більшість — це десь до 90 відсотків наших слухачів — дуже схвально відгукуються на наші висилання. Як нам написав один професор із Харкова, — «Ваші передачі допомагають нам почуватися Українцями».

Трапляються відгуки обурливі, критичні, саркастичні. Дехто зазначає, що наші передачі — це якісь «помаранчеві» жахи, що після таких програм хочеться закрити очі й не відкривати на ті жахи, що, на думку таких радіослухачів, діються в Україні, й що Радіо «НАРТ» є частиною цього жакливого.

Вважаю, що це цілком нормально. Громадяни отримали право на висловлення власної думки, що є підтвердженням факту демократії, свободи, плюралізму.

Щодо зауважень, то нам часто телефонують щодо музики. зокре-

думку, це прекрасний винахід: давати слухачеві дуже багато гарної літератури і гарної лексики. Хто готує сітку мовлення і відповідає за її наповнення? На підставі яких критеріїв?

— За сітку та її наповнення (крім музики) відповідаю я. Головні критерії — насичення передачі актуальним матеріалом, до якого найбільше тягнеться сьогодняшня потреба, попит, бажання свідомого слухача. Якщо, звичайно, цей матеріал має національно-демократичний, побудовчий, моральний характер.

У кожному разі, суто розважальні передачі й теми ми не вважаємо головними. А тому радше запрошуємо до мікрофона кваліфікованих фахівців, серйозних дослідників і знавців соціальної проблематики.

Звичайно. легка музика і гарні

застосування ще однієї професії, яка мені дуже близька; це — театральна. Тобто я намагаюсь акторськими прийомами донести до слухача художні й публіцистичні тексти, які вибираю з архівних матеріалів, літературних творів, сучасних публікацій.

— **Які теми останнього часу у Вашій фірмовій передачі «Розмови про важливе» викликали найбільший резонанс у слухачів?**

— Великий інтерес ми спостерігаємо практично щодня. Можу згадати недавню передачу про пенсійну реформу. Телефони стали гарячими від дзвінків радіослухачів, двогодинна передача пролетіла, як птах, а директор недержавного пенсійного фонду, котрого ми запросили до мікрофона, сидів стомлений від напруженої роботи.

Велику зацікавленість викликали в слухачів передачі за участю

— **У передачах Радіо «НАРТ» ми чуємо чисту, вишукану, літературну українську мову, причому навіть у новинах. За рахунок чого це досягається?**

— На новинах у нас працює, переважно, здібна творча молодь — студенти Інституту журналістики. Вони самі готують матеріали й самі їх читають перед мікрофоном.

— **Чи не могли б Ви нагадати їхні прізвища, щоб наші читачі звернули на них увагу і, можливо, поділилися своїми враженнями?**

— Звичайно. Це — Ірина Станіславська, Юлія Москаленко, Наталія Прокопанич і Олександр Романюк. Також чудово працюють наші репортери — Тетяна Ярмошук і Тарас Хуторний.

— **Натомість інтерактивні передачі у Вас ведуть журналісти, скажемо так. себеднього віку?**

— Ми намагаємось в прямому ефірі задіювати не просто журналістів, а досвідчених фахівців, котрі перед мікрофоном здатні на рівних вести тематичні бесіди з експертами. Вести ерудовано і професійно. Якщо наш гість — економіст, то й журналіст, що сидить навпроти, повинен володіти проблемною настількою, щоб бесіда не перетворювалася на інтерв'ю, а була розмовою двох партнерів.

— **Пане редакторе, яку мету ставить перед собою Радіо «НАРТ»?**

— Якщо спробувати визначити, скажімо, профіль «НАРТу» то це буде комплексна система мовлення переважно культурологічного, просвітницького, інформаційного характеру. А звідси й мета «Чесної хвилі Радіо «НАРТ»: сприяти розвитку свідомості радіослухачів за рахунок їхнього інформування і відвертого діалогу з ними на підставі документальних джерел та на засадах національно-патріотичної орієнтації.

Звичайно, все це ми робимо помірно, розсудливо, не нав'язливо, етично.

Вважаю, радіо не повинно бути дидактично-повчальним для слухача, але з іншого боку — воно не повинно сліпо та безкритично йти за винятково комерційним попиту слухачів. Як Ви розумієте, нині в ефірі й без нас вистає московської попси і сумнівних жартів на межі нецензурщини.

Зараз створилися необхідні умови, щоб підняти свідомість людей, повертаючи її до нормального стану, орієнтуючи її на вічні цінності: моральність, чесність, патріотичність.

— **Чи відчуваєте Ви конкуренцію і чи слід чекати розширення і вдосконалення діяльності Радіо «НАРТ» у найближчій перспективі?**

— Так, звичайно. Невдовзі ми розширимо коло ведучих і теми нашого циклу «Розмови про важливе» за рахунок цікавих осіб із добре знаними іменами, а також розширимо географію мовлення на території України.

Конкуренція? Ми працюємо в галузі розмовного радіо, яким зараз (у такому форматі, як ми) небагато хто займається. Гадаю, в найближчій перспективі конкуренція нам не загрожує.

— **Мені залишається подякувати Вам, пане Кириле, за цікаву розповідь і побажати успіхів Радіо «НАРТ» у роботі, спрямованій на піднесення свідомості радіослухачів України.**

Бесіду записав
Євген ГОЛИБАРД
Фото **Ганни ОБОРСЬКОЇ**

В ЕФІРІ — РАДІО «НАРТ» ЧЕСНА ХВИЛЯ

ма просять розширити музичну палітру за рахунок наповнення класичними творами. Багатьом хочеться більше слухати українських творів, незалежно від жанру.

— **«НАРТ» охопив своїми передачами основні точки в Україні: в центрі, на півдні, на сході й на південному сході. Чи Ви, пане редакторе, помічаєте якісь регіональні відмінності в реакціях слухачів?**



На сторінках «Слова Просвіти» наші читачі майже постійно обговорюють тему засмічення нашого інформаційного простору чужорідною продукцією, часом відверто антиукраїнського, ворожого спрямування.

Сьогодні ми надаємо слово людині, котра робить усе можливе, аби український патріотичний радіоголос піднімає свідомість наших громадян на високий «помаранчевий» рівень. Наш співрозмовник — головний редактор Радіо «НАРТ» Кирило БУЛКІН, котрий щодня не лише проголошує в ефірі, а й реалізує тезу, винесену в заголовок цієї публікації.

— Можливо, я Вас здивую, але якоюсь суттєвою регіональною різницею у відгуках радіослухачів я не помітив. Очевидно, що ми приваблюємо певну категорію слухачів, яка за своїм інтелектом, свідомістю та інтенціями присутня у всіх регіонах України. Єдине: коли телефонують зі сходу, відчувається, що людина немає де висловити свої думки, тому їм важливо додзвонитися до Радіо «НАРТ» і вийти в ефір, аби поспілкуватися з нашим ведучим під час наших передач. Зрозуміло, що в киян комунікативні можливості значно ширші, але загалом, незалежно від регіону, до нас звертаються громадяни, налаштовані на теми національного відродження, розвитку демократії та зміцнення незалежності України. Це нас, відповідно, зобов'язує.

— **Я ось дивлюся на Вашу сітку мовлення, де від 7.00 до 23.00 год. бачу 66 радіовисилань, які захоплюють своїм жанровим і тематичним розмаїттям. Як на мене, як слухача, сітка «НАРТу» позитивно відрізняється від інших FM-станцій тим, що має значну частку інтелектуального продукту. Наприклад, од 11.00 год. до 13.00 серед новин і музики переважає те, що Ви називаєте «Читальня Радіо «НАРТ». На мою**

ліпнісі — це приємно, але народ зараз більше цікавиться не тим, що приємно, а тим, як упорядкувати наше життя. Тому політологи, економісти, люди соціальних і творчих професій — лікарі, вчителі, письменники, артисти, інші — щодня виходять в ефір і чесно відповідають на часом гострі запитання слухачів.

— **Так, не лише мені й моїм колегам із нашої газети «Слово Просвіти», а й багатьом слухачам подобається саме ця просвітницька лінія Радіо «НАРТ». Багатьом імпонує, що Ви не боїтеся гострих і часом болючих тем, зокрема про українське Розстріляне Відродження, імперську експансію і русифікацію, голодомори, про дисидентський рух, українські вільні змагання, ОУН-УПА, облуду новітніх часів тощо, причому все це документально, з дуже солідними коментарями.**

Я бачу очевидну спорідненість між тим, чим ми займаємося у «Слові Просвіти» і Вашою роботою на Радіо «НАРТ». Особливо, слухаючи, як Ви особисто, пане Кириле, дуже артистично й у своєрідному стилі подаєте матеріали у Вашій авторській програмі «Читальня на Радіо «НАРТ».

— У цій програмі я знаходжу

активістів чорної «Пори». Хвилю телефонних дзвінків викликають передачі про євроінтеграцію, стосунки України з Росією тощо.

— **Радіо «Нарт» чи не єдина станція в Україні, яка регулярно вносить на свою антену відомі закордонні голоси: Радіо «Свобода», Бі-Бі-Сі, «Німецька хвиля», а нині ми вже чуємо Радіо «Полонія» Польського Радіо. А це — трансляції з сесійної зали Верховної Ради... Чи це не перетворює «НАРТ» у самодостатнього радіоголосу в якийсь вторинний чи допоміжний?**

— Думаю, що не перетворює. Більше того, тут я вбачаю певну взаємну конвергенцію — збагачення і оригінальне поєднання професійних зусиль та патріотичних інтересів «НАРТу» й наших закордонних колег. Тим більше, що від них маємо немовби погляд збоку на події в Україні, що доповнює наше бачення.

Причому це органічне поєднання настільки тісне, що деякі слухачі телефонують нам і ставлять запитання, сприймаючи, наприклад, передачі Радіо «Свобода» як передачі нашої редакції. Крім того, наші колеги із закордонних редакцій сприймають нас не лише як ретрансляторів, а як партнерів у реалізації творчої ідеї.



“ОТАК ПИШУ, ЯК ВПЕРШЕ І ВОСТАННЄ”

Назватися ученицею? Адже вчитель — не той, хто вчить, а в кого ми вчимося. І знов-таки, за давньою мудрістю: вчитель приходить тоді, коли готовий учень. Аби лише без зради, без отого гіркого Герасим'юкового резюме: “Коли міняли маски вчителі...” Отже, не всім із нас пощастило?..

Може, найвражаючіше — і визначальне для мене — початок 80-их: я, ще зелений початківець, за благословінням Дмитра Черединаченка прийшла до Тамари Опанасівни у вихідний день — чи то за порадою (готувала кудись добірку віршів), чи то за рецензією (Тамара Опанасівна була тоді відповідальним секретарем комісії СПУ по роботі з молодими авторами). Із сором'язливим острахом і благоговійним трепетом натиску кнопку дзвінка, мені відчиняють двері... — і я не втримуюсь від блаженного розковоючого сміху: шановна поетеса, відомий автор книжок для дітей, перекладач, стоїть, мов із автоматом, із чималим дрелем у руках: “Міняю, — каже, — замок...” Невисока, зграбна, на диво демократична в спілкуванні, без отої самозакоханої котурняної пишноти “класика”, і вся — суцільна енергія, переповненість. На моє німе здивоване запитання додає іронічно-весело: “Отак і живемо”, — як формулу долання і застереження.

...Позаминулого грудня, на надзвичайному письменницькому з'їзді, що проходив просто неба, бо влада відмовила в приміщенні, — на холодному ядучому вітерці ми зустрілися у гамірній юрбі колег по перу, і Тамара Опанасівна, змовницьки примруживши очі, притишею голосом “по секрету” сказала: “Це ж мені вже скоро 70. Може, дасть Бог, доживу. Треба книжку зробити...”

...Так само стоїть на порозі відчинених дверей: “А я відчула, що ви вже близько, — і чекаю...” Сива, худенька, — але така ж внутрішньо негавомна й молода духом. “Ай, — скептично відмахується рукою від мого запитання “Як живете?”, — я давно перестала дивитись у дзеркало, не люблю його... Вечір у Спільці? О, ні, це вже мені заважко...”

На столі — старенька друкарська машинка — як втілення отої мінімальної пенсії, на яку приречено тепер більшість митців, що не вміють (чи не хочуть) прохально згинатися-достукатись у владні кабінети; а ще — папки із рукописами, біля яких медитує-муркоче улюблениця-розумниця-кішка, — й гірка виданих за останні роки книжок. Заходить розмова про те, “що було, що є і що буде”, і я бачу перед собою ту саму Тамару Опанасівну — з її гірким запитанням: “...Хто знає, якою ціною // борги оплачую я...” і зухвало-викличним: “Ти мій портрет намалювать хотів?”

“ЗЕЛЕНОЮ ПІШЛА ПІД СНІГ ТРАВА...”

Перша збірка лірики Тамари Коломієць — “Проліски” (1956) —

з'явилася друком, коли авторка — студентка факультету журналістики Київського університету — мала 21 рік. Тоді ж молоді поетеси прийняли до Спільки письменників. Із більшими чи меншими перервами звідтоді вийшло 10 книжок лірики, зокрема “Осіння борозна” (1981), “Багаття на межі” (1984) та найновіша на сьогодні — “Дорога в листопад” (1990). Домінантою в ній — зрілість, повнота служіння рідній землі й сум — “у цій пугі, яка не знає вертанья”... А потім — 15 років — не мовчання поетеси, а невидання її книжок. Були добірки в періодиці — газетах “Вечірній Київ”,

*Платитиму данину доброти,
Допоки серця не покинуть сили.
Землі, що береже святі могили,
Платитиму данину доброти.
Негаснучому сонцю з висоти,
Яке для мене люди засвітили,
Платитиму данину доброти,
Допоки серця не покинуть сили.
“Допоки жить”,
Тамара КОЛОМІЄЦЬ*

«ЦЯ ЖІНКА, ЩО НА ВІДСТАНІ РУКИ...» ВІТАЄМО ТАМАРУ КОЛОМІЄЦЬ ІЗ НОВОЛІТТЯМ!

“Хрещатик”, “Я, ти, ми”, “Вісті”, велику добірку поезій Т. Коломієць зробила в журналі “Вітчизна” Світлана Йовенко...

Книжка — могутня проникненням у час, його парадокси й катаклізмами — вже готова; центральною частиною, осердям її буде вінок сонетів, мотто до якого — із Конфуція: “О Господи, не дай нам жити в епоху перемін...” Тамара Опанасівна читала мені трохи віршів із цієї нової книжки, — там висока поезія поєдналась із високою політикою.

— Ну, чому тримаєте, не даєте кудись? — запитую здивовано-докірливо.

— О, — буду з ними носитись?! “Все, що відкладалося на потім, // поросло травою забуття...”

— Бачите, — зітхає сумно, — немає вже Миколи Вінграновського, немає Толі Костецького, Віктора Кави... “Скоро стане травою // покоління моє...”

Тонкий лірик, який точним відвертим словом виповість найглибші нюанси почуття, — ота незалежна постава (“цілий вік проживу колючою, // там, де сестри мої ставні...”) — “Балада втечі”; мовчазна вищість гордості (“Хіба ж то не набридло — другим сортом...// Був старт. Дороги сивої імла...// Коли до стрічки перші прийдуть гордо, // а що, як вглядять: я вже там була — “Був старт”); та оте проникливо-облікаюче — відколи й знаю, — як печальний діагноз: “зеленою пішла під сніг трава...” І щемкі вірші про



Фото Дмитра Черединаченка

З РОСИ Й ВОДИ!

цікавого; і хай бере свої відсотки — але рухає літпроцес. Бо ж більшість авторів — неринкові, непробивні, їм дуже потрібна допомога. І хай з'являються книжки професійні, добротні, а не любительські, безграмотні, що лише компрометують літературу.

— Перше, що я зробила в перебудову, — каже Тамара Опанасівна, — а я особа книжна, — звернулася до праць світової літератури. Начитувалась. Мене, признаюся, буквально потрясла книжка норвежського лауреата Пітера Абрахамса “Острів”. Геніальний роман. Хоч написаний до 1990 року, та має багато аналогій із нинішніми світовими подіями. Можемо лише зітхнути: “Все це вже було...”

— Я людина сільська — досі боюся машин. І живу я на дачі — там мені комфортно, там приходять вірші. Дача врятувала й маму, — завдяки їй мама пожила ще 9 років. ...Часто сняться коні, білі коні, — я їх дуже люблю — зізнається. — Може, гени говорять?

Що найголовніше в житті? Я спочатку цього не розуміла. На світі є Бог, він дав мені те, що вважав за потрібне... Не маю гнвяти його, ремствувати і чинити зло. Є 10 заповідей — треба дотримуватися, — чи ходиш у церкву, чи ні. Людина, що не раз сама була богом і тримала людське серце на долоні, — Микола Амосов сказав: “Кращого морального кодексу людство ще не придумало”. Отже, не чинити зла, а лиш добро.

Що найголовніше в творчості? Творити гармонійніше. Розладненість, ненастроєність нашого життя — це руйнівне. Може, тому й потягло на класичну форму. Малишко лаяв сонет, а Рильський відповів йому: “Не іграшка пуста // та форма, що віки розкрили їй обійми”. Я зрозуміла: у революцію абсолютними ворогами були неокласици, тому й понижені. Отже, — треба протистояти руйнації. Коли десь щось руйнується, мені дуже болить душа...

— А плітки? Життя поетеси не обходиться без них?

— О, повно! — весело розводить руками Тамара Опанасівна. — І приписували, і вигадували, і допитувались: про кого це ти так пишеш? Хто це такий, той твій Світовид? (розділ у збірці “Осіння борозна”. — Н. П.). Але справжнього так і не вгадали! А я їм кажу: аж чотири е!.. З Василем Симоненком ми були дуже однакові, тому й розійшлись. Я з книжкою вирвалася перша...

Ну, ви ж знаєте анекдот про “замість”?.. У кожній поетеси вірші — це оте “замість”.

Чайник був уже без свистка, і, поки ми розмовляли любенько, він узяв собі й остаточно згорів — повідомив про це димком. Тамара Опанасівна махнула заспокійливо рукою:

— Це останній акорд. Треба викидати — і все. Буду обзаводитись новим.

На прощання показала мені те, що зробила-зладнала сама, — ну й майстриня! — ось полицка по-новому, ось настільна лампа, ось у коридорі вішалка... Плани, плани, бажання дії, руху, творчості, — непокійно-негасиме багаття на межі літа, що змагається з вітрильським, зі стужою, з самотою. І кличе слово, аби еднало його зі світлом і з часом... Тож на многа літа Вам, Тамаро Опанасівно! Чекаємо Вашої книжки, і добірок, і зустрічей, і Вашої незгасної іронічної доброї усмішки, що — над усім.

“І приписували, і вигадували, і допитувались: про кого це ти так пишеш? Хто це такий, той твій Світовид? Але справжнього так і не вгадали! А я їм кажу: аж чотири е!.. З Василем Симоненком ми були дуже однакові, тому й розійшлись. Я з книжкою вирвалася перша ...”



ВЕЛИКДЕНЬ В УКРАЇНІ

Серед українських народних свят одним із найбільших і найурочистіших є Великдень — Світлий Празник Христового Воскресіння. Це свято багате на церковно-обрядові й народні звичаї. З ним пов'язано чимало традицій, ритуалів і символів.

Основні символи Великодня — паска й писанка. Жінки й дівчата розмальовували до свята писанки, в яких ушляляли животворящу силу сонця та безконечність життя. Крашанки й галунки фарбували переважно в червоний — це колір вогню і життя: саме в яйці воно зароджується. Писанками та крашанками люди обмінювалися всі три дні, дарували їх рідним і близьким, примовляючи: *“Христос Воскрес”, а у відповідь: “Воістину Воскрес”*.

Випікали паски, “баби”, які теж були символом життя. Їх уквітчували викладеними з тіста хрестом, голубами (на благодать, на мир). Великодня паска — висока, як і все, що йде в ріст на землі й тягнеться до сонця навесні...

На Великдень у храмі *всеношна*, *“а хто цілу ніч на всеношній, той собі вік надточує”* — вірували на Буковині. У великодню ніч біля церкви горіли вогнища, як ствердження того, що світло і світ незгасні.

А як тільки розпочинали дзвонити до *заутрені*, то з усіх кінців села люди йшли до церкви. По за-

цевості України різний. На Гуцульщині господарі, прийшовши додому з церкви, одразу до хати не заходять. Вони обходять усе обійстя і посипають навколо нього свячену сіль — *“щоб нечисту силу відігнати”*. Після цього господина йде до хати, “ладити” — накривати стіл, а господар — до стайні. У стайні він скидає шапку, бере “дорітник”, підходячи по черзі до кожної тварини, кладе свячене їй на хребет і примовляє: *“Який цей дар красний, щоб і мої дроб’ята були красні”*. Потім відрізає шматочок свяченої паски, солить її і дає кожній тварині. Далі господар заходить до хати і з кошником обходить тричі навколо столу. Тоді вся сім’я ставала перед образами і молилася. Господар повертався до святих образів і розрізав на тарелі кілька свячених яєць, після чого підносив кожному шматочок яйця, примовляючи:

“Дай Боже, ще й на той рік дочекатися світлого празника Воскресіння Христового в щасті й здоров’ї!” Спочатку їли паску, яйця, шинку, потім поросся і все інше. Звичайно, при цьому випивали чарку-другу горілки чи інших напоїв, але упиватися під час розговіння не можна було, *“бо Бог покарає, — будеш ходити цілий рік, як у півсні”*.

У центральній та східній Україні розговляються без спеціального ритуалу. Розговляючись, промов-

буся наливає у миску води, ставить три галунки (крашанки), три монети (магічна сила трійці), і тоді всі вмиваються, аби рум’яні були, кров’ю Христовою причащені, аби при грошах, при достатках були... Гроші та галунки діставалися найменшому, а він передавав їх бабусі в дар, аби мати довгий вік, як вона, аби вона своє щастя передала йому.

Згідно з прикметами й повір’ями, які побутують на Київщині, *“коли на Великдень розговієшся і вийдеш із хати на вулицю, то що перше побачиш, тим і промишляй — буде удача”*. Якщо цього дня небо захмарене або йде дощ — буде врожай. У день свята Воскресіння Господнього ворота в царство небесне відчинені, а той, хто в цей день умре, потрапить одразу ж у рай. Дитина, яка народилася цього дня, буде щаслива.

Вважалося великим гріхом по всій Україні не вітатися в цей день навіть із ворогом, і всюди побутував звичай пасхального цілування чи христосування. Христосуючись, люди намагалися таким чином обмінитися духом, таємничою силою, яка увійшла в них під час Великоднього Богослужіння, цілування ікон і хрестів. На Великдень випікали багато пасок, які давали за упокій душі померлого, дарували бідним, сиротам під церквою, бо вважалося, як не потурбуєшся про них — Господь забуде про тебе.

На Слобожанщині, Полтавщині та й майже по всій Україні люди йдуть на кладовище христосуватися із покійними і кладуть на могили крашанки.

На Великдень кожен селянин намагався бодай кілька разів смикнути за мотузку і вдарити у дзвін, бо, згідно з віруваннями, це принесило щастя.

Із давніх-давен існує в Україні повір’я, що на Великдень під час сходу сонце “грає”. На Гуцульщині кожен, хто побачив сонце, яке сходить, здіймав капелюха, повертався обличчям на схід, віддавав йому глибокий поклін, хрестився і промовляв: *“Слава тобі, Господи, за личенько твоє Господнє, що ся показало, слава Тобі, просвященне!”*

На Поділлі також гадають, що сонце — це відблиск із обличчя Божого, а на Волині вважають, що сонце — “цар неба”.

У давнину дівчата молилися до сонця. Зокрема на Черкащині дівчата на Великдень вставляли раненько, йшли в садок, ставали під яблуню і молилися:

“Добрий день тобі, сонечко ясне! Ти святе, ти ясне, прекрасне... Яке ти ясне, величне, прекрасне, щоб і я така була ясна, велична, прекрасна перед усім миром християнським навки-віків. Амінь”.

Після молитви на дереві, під яким стояли, робили позначку хрестиком на корі, а коли яблуня зацвітала — з її цвіту плели вінок, який допомагав причарувати коханого.

Побутовав у давнину в Україні звичай на Великдень гойдатися на гойдалці, тому дорослі й малі виходили на вулицю на Великодні забави. Напередодні, в суботу, встановлювали гойдалки, які ставали центром забав усього села.

Тут же грали крашанками в “набитки”, “котка”, “кидка” та у відгадки. Діти готували собі “моцки” — яйця, залиті воском, які використовували для гри в “набитки”. Жінки і дівчата в іграх участі не брали. На Пасху, як і на Благовіщення, дівчата й хлопці, а слідом за ними й маленькі діти ходили навколо села, на вигонах чи біля церкви співали веснянки “гаївки”, водили “Кривого танця”, “Коструба”, “Жучка”, інші танці-ігри.



Олександр Охупкін. “Воскресіння”

А на Буковині гойдалку-“колицку” споруджували парубки за три дні до Великодня. Неподалік від неї розкладали вогнища. Вогонь горів — аби не приставало до тих, хто колісатися буде, лудине зло. Та й колицку споруджували у знак того, що повівисся луда.

Дівчата вбиралісь у найліп-

**Христос Воскрес —
Спаситель світу,
Возвеселись — старий і діти,
Розвеселися, душко кожна,
Тепер журитися не можна...**

ший одяг, голови прикрашали вінками або завітчували квітами. Хлопці збиралися біля церкви, заводили парубоцькі ігри: “Дзвіницю”, “Вежу”. Наступного дня вони обливали дівчат водою, “аби врода не в’янула”, а дівчата обливали хлопців, аби їм хазяйство велося, й дарували їм писанки. Такий звичай був відомий усій Україні, і тому цей понеділок здобув назву “поливаний” або “обливаний”. Традиція ця пов’язана зі стародавнім весняним обрядом очищення водою.

На Львівщині парубки в ніч із неділі на понеділок обходили хати

і, зупинившись під вікнами, співали дівчатам величальних пісень “риндзівок”, за що дівчата обдаровували їх писанками.

Великоднього понеділка хрещеники ходили в гості до хрещених батьків, онуки до бабусь, несучи їм гостинці — паски, струdlі, пироги та крашанки. Такий самий гостинець (“волочільне”) їм давали із собою, тому в багатьох регіонах України цей понеділок ще називався “волочєбним”.

Третього дня Великодніх свят селяни зазвичай ходили на гостину один до одного та збиралися в корчмі на музику — “проводити свята”, або робили складчину — гостину під церквою, а молодь збиралася на розваги у так звану “вулицю” — своєрідні вечорниці дівчат і хлопців просто неба.

У Західній Україні молодь продовжувала збиратися під церквою, де співали гаївки і проводили різні забави.

Третій день Великодніх свят закінчувався, але ще стояли на столах паски, крашанки й лунало всюди: *“Христос Воскрес”* — *“Воістину воскрес”*. Так вітаються упродовж 40 днів — аж до дня Христового Вознесіння. Паска і крашанка залишалися в хаті на столі аж до “проводів” — поминального тижня.



Фото Романи Кобальницької

кінченні літургії біля церкви або в притворі святилися паски, сир, яйця, поросята, масло, сало, ковбаси, хрін та інше, що людина споживає. Святити також і зсукану свічку, яка буде в хаті від болю, печалі й усякого нещастя. Накривали все посвячене вишитим рушником, де красувався під хрестом напис, що Христос — воскрес.

На Великдень сонце грає на світланні. Саме в цей час освячують животворящою водою паски, писанки і крашанки.

Вдома перед тим, як сісти до столу, вся родина вмивалася. Мати наливала у велику череп’яну миску води, на дно її клала 3 червоних крашанки. Першою вмивалася дівчина, потім хлопці й мати, а насамкінець батько. Після кожного члена сім’ї воду міняли, але крашанки залишалися ті ж самі. Вони діставалися дівчині — *“щоб гарна була”*.

Обряд розговіння у кожній міс-

ляли: *“Христос Воскрес”,* намагалися, щоб жодна крихта свяченого не впала додолу, а як упала, то змітали й кидали у вогонь, аби миші не поїли, бо існувало повір’я, що миша, яка з’їсть свяченого, перетвориться на кажана й літатиме над головою того, хто впустив додолу свячене.

І жа, освячена у церкві, набувала магічного значення. Так, сіль вживали від пристрасті й болю в животі, пшоно берегли для курчат, що вилупляться, а разом із маком обсыпали ним хату від домовика.

На Одещині та Херсонщині для тих, хто перебував у дорозі й не сидів за великоднім столом разом із родиною, господиня відрізала шматок паски, загортала його в рушник разом із трьома крашанками, клала на покуті.

На Київщині після розговіння вмиваються, кладучи в миску дві крашанки й монету, а потім воду вливають на вогонь. А на Буковині ба-

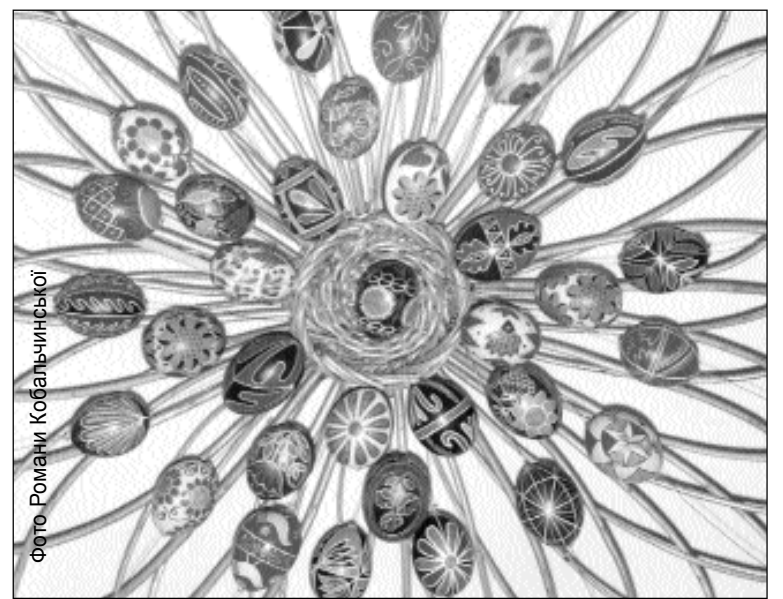
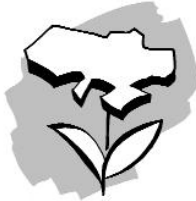


Фото Романи Кобальницької



**Котилася писаночка
З гори на долину,
Прикотилася
простісінько
До нас на гостину.**

Красна гостина в церковній виставковій залі — квітнуть стіни писанками. І котяться писаночки з ласкавих рук та чистої душі двох знаменитих київських писанкарів, заслужених майстринь народної творчості, членів НСМНМУ.

Майже 15 років займаються вони писанкарством. Майстрині досконало вивчили писанку, опрацювали літературні джерела, ознайомилися зі збірками писанок у музеях, провели не одну експедицію в пошуках народних писанкарів.

Результатом копіткої праці став методичний посібник "Школа писанкарства" та колекції писанок, які знаходяться у Державному музеї літератури, Державному музеї народної архітектури та побуту України, у художніх музеях міст — Харкова, Сум, Вінниці, Донецька, а також у приватних колекціях в Україні та за кордоном. Окрім цього, майстрині проводять велику просвітницьку роботу, виступають на радіо, телебаченні, проводять майстер-класи зі створення писанок, беруть активну участь у виставках в Україні та за її межами.

Цьогорічна виставка "Всесвіт у моїх долонях" цікава тим, що тут представлені традиційні народні писанки з усієї України. Майстрині поповнили свої колекції полтавських писанок за матеріалами альманаху Сергія Климентійовича Кульжинського "Описаніє колекції народних писанок", зокрема пані Зоя представила на виставку близько 200 писанок із Полтавщини. Кожна з відтворених писанок вражає філігранною точністю, чарує своєю самобутністю. Особливість полтавської колекції — різноманітні варіанти зображення сонця у вигляді зірки "ружі". Орнамент "ружа" на писанках пані Зої виписаний по-різному — "торчова ружа", "клинчаста", "повна ружа", "бокова". Цікавий і поділ писанки. Найпростіший поділ на два довгенькі поздовжні й один поперечний пасок, які перетинаються й утворюють 8 площин. Найчастіше вони були білого кольору. Писанки на білому тлі — особливість полтавського краю. Здебільшого їх розписували рослинним орнаментом: "вазон", "виноград", "півонія", "барвінок", "дубове листя", "кленова", "огіркова". Ці вишукані білі писанки приваблюють увагу і викликають шире подивування відвідувачів виставки.

— *Писати писанки Полтавщини радісно, надихає життєдайність кольорів (жовто-зелено-червоної). Пишеш — і отримуєш добродійну силу, що допомагає в негараздах і забезпечує спокоєм*, — розповідає пані Зоя.

В експозиції виставки представлені близько 80 полтавських писанок у жовто-зеленій, червоній гамі кольорів із рослинним орнаментом, що дає можливість скласти уявлення про духовну єдність людини з навколишнім світом. Давніше люди вважали, що писанка, декорована рослинними символами, мала силу допомагати рослинам рости, вчасно дозрівати й давати багатий урожай.

Серед писанок, відтворених Оксаною Білоус, є писанки із символом сонця, християнськими символами, геометричними, з традиційним безконечником.

Найбільше писанок, що їх написала пані Оксана, з символом сонця у вигляді зірки, рожі. Писанка, удекорована символами сонця, мала чудодійну силу. Вона, із розповідей народних писанкарів, могла охороняти від злого ока, вроків, від хвороби, нещастя.

Окрім полтавської писанки п. Оксана та п. Зоя відтворили колекцію писанок зі східного Поділля за малюнками-копіями зі старого альбому художника Володимира Онищенка, які вражають традиційною кольоровою гамою, в них переважає чорний, фіолетовий і червоний кольори. Орнамент на цих писанках рослинний: "вазончики", "сосна", "листя", "виноград", а також "Божі ручки", "берегиня", "баранячі роги", "циганські дороги", "рибка", "павучки", "лапки" і "вужики".

На виставці серед відтворених пані Оксаною писанок є колекції зі Слобожанщини (Курська губернія, за матеріалами К. Скаржинської). На писанках традиційні орнаменти: "вітряки", "дуб", "гребінчики", "дубове листя", "сорок клинців".

Відписала пані Оксана невелику колекцію традиційних буковинських писанок. Основне тло буковинської писанки — темне, чорного або темно-вишневого кольору. Оздоблена буковинська писанка геометричними візерунками: "ромби", "трикутники", "розети", "сорок клинців", "баранячі ріжки".

Особливе замилування писанкарів гуцульською писанкою. На виставці демонструються знамениті козацькі писанки в жовтогарячій гамі кольорів і коломийські, в яких домінує вишне-

чили велетенські яйця чорного африканського страуса, яйця південноамериканського страуса нанду, темно-зелені, майже чорні яйця австралійського страуса ему, яйця лебедя, казуара та інших екзотичних птахів.

— *І зринула фантазія увисочінь, і захотілося творити щось незвичайне, можливо, і нетрадиційне в минулому, — але час іде, й усе розвивається. Жодного дня без нової ідеї, жодної миті без свіжої думки — такими мають бути щоденна творчість майстра будь-якої справи. Саме це рухає його вперед, розвиває, відрізняє від звичайного ремісника, — розповідає-роздумує пані Оксана Білоус.*

І почала творити-виписувати й різьбити на страусових яйцях. І перетворюється звичайна шкаралупка великого яйця на мережене ди-



шкаралупки



Фото Романа Власюка

ВСЕСВІТ У МОЇХ ДОЛОНЯХ

У катехитичній залі церкви Святого Василя (УГКЦ) у Києві відкрилася персональна виставка Оксани Білоус і Зої Сташук "Всесвіт у моїх долонях".

вий колір. Майстрині віртуозно оволоділи гуцульськими дрібно-зорними орнаментами: "воскресна", "церковця", "кантивка", "баранчик", "вороняча лапка", "олени", "ріцьке" та ін.

Народні майстри по селах творили писанку не тільки на курячих яйцях, а й на качачих, гусячих, індичих, голубиних.

Пригадую, як на Покутті в селі Княже у знаній писанкарки Катерини Фербей на столі в мисочці побачила трійко маленьких червоних писаночок, розмальованих у "косички", "сонечко", "шутку". — Для внучки в кошелік, аби мала свої маціцькі писаночки, аби мала свій Великдень.

Пані Оксана й пані Зоя 7 років тому почали виготовляти писанки на страусових яйцях — після поїздки до Німеччини та Франції на передвеликодні ярмарки "Мистецтво навколо яйця". Там уперше побачили, як люди дивуються, з чого це зроблено? Хто хоча б раз побачить писанки та різьбленки пані Оксани на страусових яйцях, той запам'ятає їх назавжди, бо вони дуже самобутні, із жар-птицями, зозульками, калиною, колосками пшениці.

Одного разу майстрині потрапили на страусову ферму поблизу Києва. Почастували їх стравами зі страусового м'яса, дієтичним салатом, розповіли, що страус — "безвідходний" птах. Використовувати з нього можна все — м'ясо, шкіру, пір'я, яйця, шкаралупу і навіть її уламки.

Цілу коробку уламків зі страусового яйця пані Оксана отримала завдяки улюбленій кішці, яка перекинула коробку з п'ятьма страусовими яйцями. І ось у руках у пані Оксани купа уламків! Лишилося зробити отвори-дірки, відкоректувати форму і нанести малюнок.

— *Форма кожного уламка підказує, що можна з нього зробити. Використовую здебільшого фрагменти народних писанок із різних куточків України, особливо гарними є фрагменти орнаментів гуцульських і буковинських писанок*, — розповіла пані Оксана.

Особлива тема — трипільські мотиви. І знову злет фантазії — богині "рожаниці", химерні тварини, птахи, безконечник, проста закручена спіраль, змійки, таїна в мініатюрі.

Писанки — оберіг, шкаралупки також. У народі шкаралупки виносили на грядки, — "аби добре росло й родило", кидали на стріху хати, — "аби лихо минало поріг хати", підкурювали худобу на Юрія ладаном і шкаралупкою зі свяченого яйця — "від відьом", кидали в курник, "аби кури неслися", кидали в потічок із паскою та сіллю, "аби за водою біда сплила", закопували в землю на врожай, пускали по воді:

*На Бог-ріку
скорлупки викидайте,
Пісню вісну — проспівайте,
Коли шкаралупка
до братів брахманів доплине,
Тоді й Брахманний-Рахманний
Великдень приплине.*

Писанка в Україні ніколи не була сувеніром. Це — оберіг, який має захищати людину та її оселю від усякого зла, додати сили, здоров'я, радості. Кольорові зображення на тонкій шкаралупі яйця — не просто малюнок, а сукупність магичних знаків. Цю функцію оберега перебирають на себе малі обереги, шкаралупки, які створила талановита писанкарка Оксана Білоус.

На виставці біля оберегів-шкаралупок багато молоді. Кожен вибирає собі прикрасу-оберіг до душі. Пані Оксана радіє своєму маленькому чудо-диву, бо відроджується писанка в душах дітей, дорослих, а з нею відроджується й

На уроці Оксани Білоус побував Президент з родиною

Україна. Задоволена, бо в цей Великдень створила щось своє, нове.

Аби прискорити відродження писанкарства в Україні та за її межами, майстрині влаштовують майстер-класи, конкурси. Пані Зоя Сташук організувала конкурс "Писанкова веселка" в Київському палаці дітей та юнацтва. Крім того, вже багато років вона — керівник методичного об'єднання викладачів позашкільних установ Києва з писанкарства, а ще — автор програми з писанкарства "Воскресни, писанко", що увійшла до збірника програм, рекомендованих Міністерством освіти для позашкільних установ України.

Цього року пані Зоя Сташук узяла участь у проведений майстер-класу в міжнародному салоні пасхального яйця в місті Тур у Франції, за сприяння професора Сорбонни Ярослава Йосипишин. Пані Зоя разом із Тетяною Мельничук провела 5 майстер-класів для всіх бажаних навчитися писати писанки.

Тоді як в Україні, в Музеї І. Гончара, пані Оксана Білоус вчила писати писанки й малу Софіюку Ющенко. І наш Президент вправно володіє писачком, бо ж працював на Гуцульщині. Разом із малою Софієюкою виписав писанку, яка стала для Тарасика і Соломійки символом весни, Великодня, України.

Котиться сонце по колу, кружляє взір по яйцю, і повертаються писанкарки до наших споконвічних взірців традиційних писанок. Знову й знову виписують прості й водночас таємничі знаки-символи Київщини, Полтавщини, Поділля, Гуцульщини — древні й вічні символи нашої України.

Вітаю всіх з Великоднем. Хай писанки наших знаменитих писанкарів Оксани Білоус і Зої Сташук принесуть у ваші оселі добробут, радість і щастя.

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

• Великодні сторінки підготувала **Романа КОБАЛЬЧИНСЬКА**, заслужений працівник культури, провідний етнограф Державного музею народної архітектури та побуту України



Фото Романа Кобальчинської

Зоя Сташук біля своєї колекції

«ЛЮБИТИ — ЦЕ ЗАВЖДИ ЗГОРАТИ»

Неокласичний напрямок у поезії гідно репрезентований такими іменами, як Ліна Костенко, Люда Литвинчук, Тамара Журба, Люба Проць, Ольга Кушнір (свідомо називаю тільки жіночі імена)... Найбільш яскравими представницями протилежного шляху стали Емма Андіївська, Патриція Калина, Анна Біла, Маріанна Кіановська, Мар'яна Савка, Наталка Білоцерківець, Людмила Таран... Зрозуміло, цей ряд можна продовжувати ще довго. Щоправда, сьогодні все важче визначити, так би мовити, "чистих" традиціоналістів і модерністів, талановиті поети — це завжди густа амальгама різних стильових течій і уподобань. Але те, що домінує в поетиці того чи іншого поета, видно одразу і, що називається, неозброєним оком.

У Тамари Севернюк домінує письмо світле й прозора-ясне, вона — людина з багатим життєвим досвідом і їй є що сказати читачеві. Формальні пошуки й карколомні штучкарства вона залишає молодим. Бо що ж форма? Форма і є форма: можна налити в неї добротного вина, а можна — кислого квасу (за В. Шукшиним).

Вона знає також, що найбільшим новатором можна стати саме в традиційних формах, і її поезія пахне терпким і добротним, вистояним на густому меду козацьким вином. А ще в них хвилююча напруга почуттів, краса людських взаємин, од якої на душі стає світліше й радісніше. У традиційному мистецтві не заховаєшся, як, скажімо, в модерному. Тут усе на видноті, кожне слово і навіть титла висвічують твою майстерність, уміння, рівень освіченості, зрештою — твою душу.

*Так довго тягнулась-трималася
сутінь імліста,
Так пестило шлях променисте
закличчя мети...*

*Як добре, що ми дожили
до зеленого палаю,
Без трему пройшовши палаючі
пастки-мости.
...Русалки у водах збирають
мелодій намисто,
І хвиля читає листку річкового
листя...*

*Як добре, що ми дожили
до зеленого листа,
І наші дерева іще не пішли
на хрести...*

Т. Севернюк непохитно вірить у силу добра, і це — її свідомий, добре обдуманий вибір, позиція, що стає долею.

*...Не згуби себе в темряві ночі,
Дослухайсь лопотіння вітрил.
Тануть в ньому липкі поторочі*

Переживаємо час, коли особливо чітко окреслилися два напрямки розвитку сучасної поезії — неокласичний і неомодерний. Якщо для першого характерні прозорість і зрозумілість вислову, межева простота і сповідальність, то для другого — алогічність, ускладнена асоціативність, густа метафоричність. Обидва напрямки в українській літературі мають своїх яскравих представників і щирих пошанувальників.



*І ворушаться зародки крил.
О, як світяться паростки клину
У небесній медовій імлі,
Де зоря напуває калину,
В Україну летять журавлі.*

Поетичний світ поетеси трагічний за своєю внутрішньою сутністю, у ньому багато болю, тривоги, страждань. Але цей світ не темний, не похмурий, не песимістичний. Усупереч долі лірична героїня виборює своє щастя на землі, вміє радіти кожному новому дню, подивовуватися красою світу, незмінно відкривати щось нове й несподіване.

І хоча "на кожне світло є своя п'ямта, на кожен глас знаходиться пустеля", також "на кожну тьму знайдеться промінець, на скорбну вічність — усмішка хвилини".

Лірична героїня "Дотику безсмертника" увяляється мені внутрішньо сильною і красивою жінкою, що тендітною рукою міцно тримається за промінь сонця і прив'язана до цього світу павутинкою бабиного літа. Міцність тої павутинки залежить від волі людини і може бути сильнішою за всі ланцюги і шпагати.

*Ти чуєш чийсь приціл у спину,
Хоч тільки усмішки в лице...
Нема життя, як і загину,
І не прорвати це кільце.*

Письмо Тамари Севернюк приваблює простотою, щирістю, довірчою інтонацією. Усе в неї на рівні серця, все пропущено крізь душу, все перевіряється здатністю співпереживати і любити. Я вірю, що в такої поезії завжди знайдеться читач, який तुлітиме її до серця і перейматиметься тими болями і радіщами, що ними живе авторка. І хоча сьогодні такої поезії нелегко пробивати собі дорогу, бо її намагаються заглушити несамолюбні голоси модерних письменників, вона вічна, як вічне небо над нами, спів жайворонка над пшеничними плесами, шепіт вітру у верболозах...

Коли людина щира, у неї завжди з'являються власні інтонації, свій голос, свій стиль, бо стиль, як сказав класик, — це людина. Бути людиною, залишатися людиною — це головне й визначальне для Тамари Севернюк.

*Людина не повинна
Починати своє життя
На колінах...
Аби згодом
Проливати кров
За те,
Щоб встати з колін...*

Усе частіше ловлю себе на думці, що мене цікавить письмо тільки досвідчених, збагачених життєвою мудрістю письменників. У моло-

дості здебільшого переважають гра, епатаж, бажання шокувати й полоскотати нерви читачам та іншим літераторам. Слушно зауважив відомий французький письменник А. Моруа, що найбільші шедеври світової літератури створили люди старшого віку десь після шістдесяти.

Звісно, одні розквітають раніше, інші — пізніше, тут шукати якоїсь закономірності важко, бо все, врешті-решт, вирішує талант. Талант — це крила. Є крила — і ти злітаєш.

Немає, то лиш марно махаєш руками... Кажуть: талант — це 99 % праці. Це так і не так! Якщо немає крил, то скільки б не махав руками, як би не обливався потом, нічого не вийде — не злетиш.

У збірці "Дотик безсмертника" розлито щедре сійво люблячої, співчутливої й тонкої душі.

У кращих пейзажних віршах поетеса ніби не описує, а малює словами, створює вірші-доточки, вірші-натяжки, як старі японські майстри, що працювали на випередженні думки.

*Вітер бавиться березовим
листям —
Шерхіт на віконному склі.
Осінь заглядає в кімнату —
Жовкне душа...*

Не випадково ця збірка проілюстрована роботами художниці Тетяни Хоменко. Її замальовки і картини майстерно й гармонійно доповнюють поетичний світ Тамари Севернюк, налаштовують нас на глибоке прочитання і щемливіше сприйняття, хоча можуть також сприйматися як цілком самодостатні твори, в яких звучить своя музика.

"Дотик безсмертника" має незвичну структуру, бо, окрім поезій, тут вміщено есе письменниці й щоденникові записи. Перед нами постають "долі, якими так нас вразив світ, життєві драми, у котрих переплелися намарність надій та немарність віри. Саме в них — той дотик безсмертника, без якого всі наші прагнення — ілюзія, всі наші бажання — попіль на ватрі буття" (за Оленою Логвиненко). В іменах це відбито так: Тарас Шевченко, Карл Брюлов, Ференц Ліст, Е. Григ, С. Єсенін, Ірина Вільде, Володимир Івасюк...

Естетично підготовлений читач матиме чимало насолоди, гортаючи сторінки цієї прози, і, безперечно, повертатиметься до них знову й знову.

● **Петро СОРОКА**,
член міжнародного ПЕН-клубу,
м. Тернопіль

НАСОЛОДА КНИГОЮ



Віллі БРЕЙНГОЛЬСТ.
Як я живий і здоровий з'явився на світ. — Львів: Свічадо, 2004, 116 с. (о).

Дотепний монолог немовляти у виконанні данського популяризатора знань про здоровий спосіб життя Віллі Брейнгольста, який принесе чимало задоволення майбутнім батькам. Крім того, заспокоїть вагітних жінок і допоможе їм не реагувати на "поради", які так щедро роздають охочі. Якщо ви вже

встигли запропонувати "гарне, зручне, мале, за тишнє, однокімнатне, з усіма вигодами житло, з окремим входом і виходом (...) для найму терміном на 9 місяців спокійному мешканцеві", то доведеться прислухатися до нього.



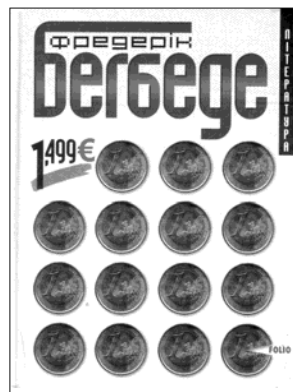
Мар'яна САВКА. Маріанна КІАНОВСЬКА. Кохання і війна. — Львів: Видавництво Старого Лева, 2002, 60 с. (о).

"Їхня книга наповнена безліччю фантастичних речей і предметів, які ні з чим

не можна сплутати і які просто зобов'язані були тут з'явитися", — написав у передмові до цієї книги Сергій Жадан. Їхня поезія наповнена війною й коханням, запахом і смаком губ, теплом рук, прохолодою поглядів. "Ми надто злі і надто нетерплячі / Рибалки слів (який прозорий ятр!). / Мовчу до тебе, як дитина плаче, / Щоразу озираючись на матір" (М. Кіановська). "Просто так сталося, просто між сном і війною / Просто відчув її, просто побачив спиною: / Дівчинка-підліток, стрижені чорні пасма..." (М. Савка). Поезія — відкриття. Відчинені двері для читача. Заходьте.

Фредерік БЕГБЕДЕ.
1,499 €. — Харків: Фоліо, 2004, 255 с. (п).

Найкращі твори світової літератури, видані харків'янами в серії "Літерату-



ра", хочеться мати у своїй бібліотеці кожному цінителю якісного читва. Уельбек, Зюскінд, а тепер і Бегбеде зі своїми "99 франками" — конвертованими в Євро. Динаміка й захоплюючий сюжет. Для тих, хто прагне знайти своє місце у світі. Для тих, хто вже переконався, що гроші — це ще не все.
Украдена перемога:
Хроніка мукачівської епо-

пеї. — Мукачеве: Карпатська вежа, 2004, 200 с. (о).

Без коментарів. Хіба що ви — іноземець. Те, що було в цьому місті, знають усі. Чи знають? Мукачеве очима тих, хто там живе і працює. Погляд ізсередини. Чи, може, крик?

● **Марія КРИШТОПА**



СЛОВО Просвіта



Засновник:
Всеукраїнське товари-
ство "Просвіта"
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний
редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА
Ярема ГОЯН
Павло МОВЧАН
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЦУК

Перший заступник
головного редактора,
відділ соціальної тематики
Євген ГОЛИБАРД
229-49-47 (тел./факс)

Заступник головного
редактора, відділ політики
Олександр СОЛОНЕЦЬ
229-49-47

Заступник головного
редактора,
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
228-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
228-63-69

Літературний редактор
Олександра ТКАЧ
462-05-57

Відділ культури
Катерина ТАРЧЕВСЬКА
462-05-57

Відділ літератури
Марія КРИШТОПА
462-05-57

Відділ коректури
Тетяна МИХАЙЛЕНКО
Ірина СТЕЛЬМАХ
228-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Оксана ПЕТРИЧЕНКО
228-63-69.

Адреса редакції:
**вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001**

E-mail:
slovo_prosvita@ukr.net

http://
slovo.prosvita.com.ua

Індекс газети
"Слово Просвіти" — 30617

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
"Преса України" у середу.
Зам № 3301217

Загальний наклад — 34800

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовір-
ність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою
право редагування та скорочення
текстів.

При використанні наших публі-
кацій посилання на "Слово Про-
світи" обов'язкове.

Передплатна ціна, врахо-
вувочи поштові послуги:
на місяць — 3,29 грн.
на 3 місяці — 9,59 грн.
на півроку — 19,18 грн.